ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3656 — ՇԱԲԱԹ 11 ԱՊՐԻԼ 1884 — Ն. Տ. 23 ԱՊՐԻԼ

ԳԱՅՄԱՆ Դ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Եռամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 3 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Յանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ. երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար ղատ սակարկութիւն կը լինի

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

40 ՓԱՐԱՋ — ՀԱՆԱՊԱՆՈՐԵԱՑ — 40 ՓԱՐԱՋ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆ Դ

Դուրս գնացած լրագրաց համրու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որեւ իցէ գրութիւն խմբագիր Տնօրէնին պիտի ուղղուի Կ. Պոլիս Ռիզա փաշա եօղուրը, Շարդ Զարչըսը թիւ 37 Մասիսի գրատներակը։

Ճանաչուս ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Չապաւած նամակ, յօդուած, եւայլն եւ չեն տրուիր։

Կ. ՊՈԼԻՍ 11 ԱՊՐԻԼ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

Վեհ. Սուլթանն Հէքեարիի կուսակալ Էտհէմ փաշային Բ. կարգի Օսմանիէ, և Աւստրիական դեսպանատան Ա. Թարգման Պ. Քալի Բ. կարգի Մէճիտիէ պատուանշան շնորհեց։

Պելճիական դեսպան Պ. Ֆոսլաերթ երէկ Բ. Դուռն երթալով՝ տեսակցեցաւ Արտաքին գործոց Նախարարութեան խորհրդական Ֆատեան վսեմ. Յարութիւն էֆէնտիի հետ։

Յունաց Պատրիարքական տեղապահ Տ. Ագաթանգեղոս շաբաթ օրը Մեծ—Եպարքոս Բարձ. Սայիտ փաշայի ապարանն երթալով՝ մէկ ժամու չափ տեսակցեցաւ Ն. Բարձրութեան հետ։ Ն. Սրբազնութիւնն ապա շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Դատական և կրօնական գործոց նորընտիր նախարար Հասան Ֆէհմի փաշայի, և Պատրիարքական խնդրոյն վրայ երկար խորհրդակցութիւն մ'ունեցաւ։

Իսթըրն Էքսբրէս կը ծանուցանէ թէ Դատական և կրօնական գործոց նախարարութեան առաջարկութեամբ՝ Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեր է 5000 ղրուշ ամսական կապել Յունաց հրաժարեալ Պատրիարք Յովակիմ Սրբազանի։

Սպանիական դեսպան Ռասքոն կոմսը՝ վերջին օրերս Վեհ. Սուլթանին ներկայացած ժամանակ՝ ոչ թէ իւր դեսպանական հրաժարագրերն՝ այլ Սպանիոյ Ալֆոնս Թագաւորին մէկ ինքնագիր նամակը մատուցած է, որով Թագաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնէր Վեհ. Սուլթանին՝ այն շէֆգաթի պատուանշանին համար, զոր Ն. Կ. Վեհափառութիւնն ընծայած էր Սպանիոյ Թագուհւոյն։

Փիլիպէէն կը գրեն Մոնիթէօր Օրիանթալ լրագրին թէ վեց իսլամներէ բաղկացեալ պատգամաւորութիւն մ'այսօր Փիլիպէէն պիտի մեկնի մայրաքաղաքս գալու և և Ալէք. փաշայի վարչութեան դէմ իսլամ ժողովրդեան բողոքները Բ. Դրան մատուցանելու համար։

Վեհ. Սուլթանն երեք գեղեցիկ Ալա՞ ընծայեց Ռուսլի՞ իշխանին։ Յիշեալ Ալա՞ներէն առաջինը՝ կայսերական պալատան բարձրատիճան պաշտօնատարաց լուսանկարները կը պարունակէ, երկրորդը՝ Թուրքիոյ ամեն մասանց բնակիչներուն զգեստեղինաց տարազներն, և երրորդը՝ Կ. Պոլսոյ և Վոսփորի դիրքերուն նկարներն։

Ուրիշ Ալա՞ մ'ալ, որ Միրամար շոգենաւին Վոսփոր մտնելուն, իշխանին Ցոլմա Պահճէ ելնելուն, Եիլդիզ հասնելուն և Աւստրիոյ դեսպանատան մէջ եղած ընդունելութեան նկարները կը պարունակէ, նոյնպէս իշխանին ընծայուեր է Վեհ. Սուլթանին լուսանկարիչ Պ. Քարկոբուլոյի կողմէ։

Պուքրէշէն ապրիլ 17 թուով կը հեռագրեն թէ Դանուբի յանձնախումբն որ ի մօտոյ պիտի դումարուի, յոյժ հանդարտ նստաշրջան մը պիտի ունենայ։ Ոչ մէկ տէրութիւն մտադիր է վերստին օրակարգը անցուցնել Դանուբեան խառն յանձնաժողովոյ խնդիրը։ Վիէննայի և Պերլինի կառավարութիւնք կը կարծեն թէ արդի ժամանակն անյարմար է այս վիճաբանութեան։

Աւստրիոյ գահաժառանգ Ռուտոլֆ իշխանն և իւր լծակիցն՝ Սիէֆանի իշխանուհին՝ շաբաթ առաւօտ Իսկիւտար անցան, ուր զինուորական պատիւներով ընդունուեցան, և կայսերական պալատէն կանխաւ ղրկուած նժոյգներով Պուլկուրլուի և Զամլըճայի կողմերը պտոյտ մ'ըրին և Զամլըճայի լերան վրայէն դիտեցին այն գանչելի տեսարանն որ կը պարզուի դիտողին աչաց առջև։ Իշխանն և իշխանուհին Զամլըճայէն Պէյլէրպէյի պալատը գնացին և անդ Թեթեւ նախաճաշ մ'ընելէ յետոյ, շոգենաւակով Ցոլմա—Պահչէ վերադարձան։ Միջօրէի ճաշը Եիլտիզի քէօշկին մէջ ընելէ յետոյ, արքունի Թնդանօթարանն աչքէ անցուցնելու գնացին, ուր մեծ պատիւներով ընդունուեցան Թնդանօթարանի վերատեսուչ Ալի Սայիպ փաշային, որ զոյգ մը ճարտարարուեստ բէվոլվէր ընծայեց իշխանին՝ ի յիշատակ իւր այցելութեան։ Յիշեալ բէվոլվէրներն եօթնհարուածեան են, Օսմ. արուեստագիտաց ձեռամբ շինուած և համակ ոսկեպատ։

Յետոյ արքունի նաւարանը գնացին և անդ եւս մեծ պատիւներով ընդունուեցան ծովային գործոց նախարար Հասան փաշային, որ Այնալը Քավաքի նաւարանին մէջ նոր շինուող Համիտիէ զրահաւորը ցոյց տուաւ անոնց։ Իշխանն և իշխանուհին իրենց գոհութիւնն յայտնելէ յետոյ՝ Բերայի Աւստրիական դեսպանատունը վերադարձան, ուր իրիկունը փառաւոր ճաշ մը տրուեցաւ ի պատիւ իրենց։ Օսմ. նախարարաց մեծ մասը, պալատական բարձր պաշտօնատարք, Աւրստրոյ-Հունգարական գաղթականութեան նշանաւոր անդամք, ընդարս և Միւսիւ Ջունդ ներկայ գտնուեցան։ Իշխանն և իշխանուհին ճաշէն յետոյ Եըլտըզ վերադարձան։

Կէրակի առաւօտ ալ Բերայի Սէնթ—Մարի եկեղեցւոյ մէջ պատարագի արարողութեան ներկայ գտնուեցան։

Երկուշաբթի առաւօտ շոգենաւակով Պէյքօզ գնացին և Ուշլերան վրայէն Վոսփորի գեղեցիկ գիրքը դիտեցին։ Նոյն օրը միջօրէի ճաշը Պէյօիլտէրէի աւստրիական դեսպանատան մէջ ըրին, և ապա Պէկրատի անտառն և Ջրաբարներն աչքի անցունելու գնացին։ Ի դարձին, աւստրիական դեսպանատան մը շինութեան համար Վեհ. Սուլթանին ընծայած գետինն (Ճէզայիրլեան) աչքէ անցուցին, և իրիկունը կայսերական պալատան մէջ տրուած հրաժեշտի կոչունքին ներկայ գտնուեցան։ Սիէֆանի իշխանուհին Վեհ. Սուլթանին ընծայած ականազարդ թագը գլուխը դրած էր և Շէֆգաթի պատուանշանը կուրծքը կախած։ Նախարարք, պալատական ատիճանաւորք և կայսերազուն իշխանք եւս ներկայ գտնուեցան այս ճաշին։

Ռուտոլֆ իշխանն ու իշխանուհին երէկ առաւօտ ժամ 3 ին քառաձի կառաք Պոլսոյ կողմն անցնելով՝ Սուլթան Մահմուտի դամբարանն այցելեցին և ապա Սուլթան Պայազիտի մզկիթն՝ և անկից ուղղակի Սպարապետութեան դուռն երթալով՝ արտասովոր պատիւներով ընդունուեցան Սպարապետ Ղազի Օսման փաշայէն։ Իշխանն ու իշխանուհին ապա Սիրքէճիի նաւամատոյցէն Միրամար շոգենաւը գնացին և անդ ճաշելէ յետոյ Բերայի Մէնկիլիճանէն երթալով՝ Տերվիշներուն կրօնական արարողութեան ներկայ գտնուեցան։ Ապա Եըլտըզ վերադառնալով, Սիէֆանի իշխանուհին վեհ. Սուլթանին հրաժեշտ տալու այցելութիւն տուաւ։ Ժամ 11ին միջոցները Ռուտոլֆ իշխանն և իւր լծակիցն՝ Սիէֆանի իշխանուհին՝ շաբաթ առաւօտ Իսկիւտար անցան, ուր զինուորական պատիւներով ընդունուեցան, և կայսերական պալատէն կանխաւ ղրկուած նժոյգներով Պուլկուրլուի և Զամլըճայի կողմերը պտոյտ մ'ըրին և Զամլըճայի լերան վրայէն դիտեցին այն գանչելի տեսարանն որ կը պարզուի դիտողին աչաց առջև։ Իշխանն և իշխանուհին Զամլըճայէն Պէյլէրպէյի պալատը գնացին և անդ Թեթեւ նախաճաշ մ'ընելէ յետոյ, շոգենաւակով Ցոլմա—Պահչէ վերադարձան։ Միջօրէի ճաշը Եիլտիզի քէօշկին մէջ ընելէ յետոյ, արքունի Թնդանօթարանն աչքէ անցուցնելու գնացին, ուր մեծ պատիւներով ընդունուեցան Թնդանօթարանի վերատեսուչ Ալի Սայիպ փաշային, որ զոյգ մը ճարտարարուեստ բէվոլվէր ընծայեց իշխանին՝ ի յիշատակ իւր այցելութեան։ Յիշեալ բէվոլվէրներն եօթնհարուածեան են, Օսմ. արուեստագիտաց ձեռամբ շինուած և համակ ոսկեպատ։

Յետոյ արքունի նաւարանը գնացին և անդ եւս մեծ պատիւներով ընդունուեցան ծովային գործոց նախարար Հասան փաշայէն, որ Այնալը Քավաքի նաւարանին մէջ նոր շինուող Համիտիէ զրահաւորը ցոյց տուաւ անոնց։ Իշխանն և իշխանուհին իրենց գոհութիւնն յայտնելէ յետոյ՝ Բերայի Աւստրիական դեսպանատունը վերադարձան, ուր իրիկունը փառաւոր ճաշ մը տրուեցաւ ի պատիւ իրենց։ Օսմ. նախարարաց մեծ մասը, պալատական բարձր պաշտօնատարք, Աւրստրոյ-Հունգարական գաղթականութեան նշանաւոր անդամք, ընդարս և Միւսիւ Ջունդ ներկայ գտնուեցան։ Իշխանն և իշխանուհին ճաշէն յետոյ Եըլտըզ վերադարձան։

Կէրակի առաւօտ ալ Բերայի Սէնթ—Մարի եկեղեցւոյ մէջ պատարագի արարողութեան ներկայ գտնուեցան։

Երկուշաբթի առաւօտ շոգենաւակով Պէյքօզ գնացին և Ուշլերան վրայէն Վոսփորի գեղեցիկ գիրքը դիտեցին։ Նոյն օրը միջօրէի ճաշը Պէյօիլտէրէի աւստրիական դեսպանատան մէջ ըրին, և ապա Պէկրատի անտառն և Ջրաբարներն աչքի անցունելու գնացին։ Ի դարձին, աւստրիական դեսպանատան մը շինութեան համար Վեհ. Սուլթանին ընծայած գետինն (Ճէզայիրլեան) աչքէ անցուցին, և իրիկունը կայսերական պալատան մէջ տրուած հրաժեշտի կոչունքին ներկայ գտնուեցան։ Սիէֆանի իշխանուհին Վեհ. Սուլթանին ընծայած ականազարդ թագը գլուխը դրած էր և Շէֆգաթի պատուանշանը կուրծքը կախած։ Նախարարք, պալատական ատիճանաւորք և կայսերազուն իշխանք եւս ներկայ գտնուեցան այս ճաշին։

Ռուտոլֆ իշխանն ու իշխանուհին երէկ առաւօտ ժամ 3 ին քառաձի կառաք Պոլսոյ կողմն անցնելով՝ Սուլթան Մահմուտի դամբարանն այցելեցին և ապա Սուլթան Պայազիտի մզկիթն՝ և անկից ուղղակի Սպարապետութեան դուռն երթալով՝ արտասովոր պատիւներով ընդունուեցան Սպարապետ Ղազի Օսման փաշայէն։ Իշխանն ու իշխանուհին ապա Սիրքէճիի նաւամատոյցէն Միրամար շոգենաւը գնացին և անդ ճաշելէ յետոյ Բերայի Մէնկիլիճանէն երթալով՝ Տերվիշներուն կրօնական արարողութեան ներկայ գտնուեցան։ Ապա Եըլտըզ վերադառնալով, Սիէֆանի իշխանուհին վեհ. Սուլթանին հրաժեշտ տալու այցելութիւն տուաւ։ Ժամ 11ին միջոցները

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՍՊԱՆԻԱ ԵՒ ՔՈՒԲԱ

Ընթերցողք գիտեն թէ Քուպա կղզւոյն մէջ բաւական ժամանակէ ի վեր ապստամբութիւն մը կայ ընդդէմ սպանիական իշխանութեանց։

Այս ապստամբութեան վերաբերեալ լուրերը վերջին օրերս բաւական կարեւորութիւն ստացած են։ Քուպայի պէս մեծ կղզւոյ մը սպանիական կառավարութեան ձեռքէն ելնելու պատահականութիւնն անհոգութեամբ չդիտուիր Եւրոպոյ ուրիշ երկիրներուն մէջ ալ։

Բայց այդ լուրերն հակասական են այսօր։ Մինչդեռ Հավանայէն կը ծանուցուի թէ պէտք չէ կարեւորութիւն ընծայել Ակուէրրօ անուն ապստամբապետին գաղտնապէս Քուպա կղզին մտնելուն, և թէ Ակուէրրօ, միայն խումբ մը ծովահէններ իրեն ընկեր ունենալով, անկարող է կռուելու սպանիական կանոնաւոր զօրաց դէմ, Ամերիկեան կարեւոր թերթեր կը ծանուցանեն թէ Ակուէրրոյի ծովահէններու խմբին եկած միացած են հինգ հազար դժգոհներ, որք յամառ ընդդիմութիւն մ'ընել որոշած են։

Այս նկատմամբ ճշմարտութիւնը ստուգել այն պատճառաւ առաւել դժուար է, որովհետեւ Քուպայի իշխանութիւնք որոշած են բոլոր հեռագրերը նախնական դրաքննութեան մը ենթարկել։ Բայց, ինչպէս նմանօրինակ պարագայից մէջ սովորութիւն է, այսպիսի տընօրինութիւն մ'ալ ցոյց կուտայ թէ Հավանայի կառավարութեան լաւատեսական լուրերն ալ առանց վերապահութեան չենք կարող ընդունիլ։

Ակուէրրոյի ապստամբութիւնն ալ անչուշտ ի վերջոյ պիտի խեղդուի, ինչպէս խեղդուած են սպանիական կառավարութեան դէմ յարուցուած այնչափ մեծ ու պըզտիկ ապստամբութիւններ։ Բայց այդ իրողութիւնն իսկ նոր ապացոյց մ'է թէ Քուպայի մէջ դրդռութեան և ապստամբութեան տարրը, զորս Սպանիա պարտաւոր է անպատճառ հանդարտեցնել՝ վարչական և տնտեսական բարենորոգումներ ի գործ դնելով, եթէ չուզեր օր մը անդարմանելի կերպով կորուսանել իւր դեղեցկագոյն գաղթականութիւնն ի Նոր Աշխարհ։

Քուպայի մէջ, սպիտակամորթք, որ իբր մէկ միլիոն հոգի են, բաժնուած են քաղաքական երկու կուսակցութեանց։ Բարձրագոյն և ստորին դասերը կը կազմեն կղերական և կառավարական կուսակցութիւնն, և վարչական արդի զեղծմանց պահպանումը կ'ուզեն, և սպանիական գերիշխանութեան անվթար մնայուն փափաքող են։ Իսկ միջին դասուն մէջ, ընդհակառակն, կը տեսնուին աղտտականներ, Քուպայի ինքնօրինութեան կուսակիցներ, որք իրենց համար քաղաքական դրութեան օրինակ կը նկատեն Հիւսիսային Ամերիկայի կամ անգլիական գաղթականութեանց դրութիւնն, ուր ինքնակառավարութիւնն ի գործ կը դրուի։

Անդին կը մնայ Քուպացւոյ ոչ-սպիտակամորթ մասն, որ երկու մասերու բաժանեալ է։ Կան թըխագոյն 5—600 հազար մարդիկ, որք ազատ ծնած են, կամ քիչ ժամանակէ ի վեր ստրկութեան վիճակէն ելած են, բայց համակրութիւն ցոյց չեն տար իրենց առջի տէրերուն, թէև մայր-հայրենեաց, Սպանիոյ թշնամի չեն։ Կան նաև 200 հազար սեւամորթներ, որք 1880 ի ազատագրութեան օրէնքով ազատ հռչակեցան, բայց ըստ այդ օրինաց տրամադրութեան, մինչև 1888 ենթարկեալ կը մնան իրենց նախկին տերոց իշխանութեան, այսինքն ստրկութեան, ըստ որում մինչև իրենց կատարեալ ազատագրութեան օրը, կրնան վաճառուիլ կամ վարձուիլ։

Այս 200,000 սեւամորթք պէտք է ազատագրուին՝ ներկայ տարիէն սկսեալ՝ տարին 50,000 հոգւոյ հաշուով։ բայց անգամ մը ազատագրուելէ յետոյ, պարտաւոր պիտի լինին չորս տարւոյ միջոցին ապացուցանել թէ ապրուստի միջոց մը գտած են, ապա թէ ոչ՝ իբրեւ թափառաշրջիկ պիտի նկատուին, և կառավարութեան կողմէ պիտի ենթարկին հանրային շինութեանց սարսափելի ծառայութեան։ Ակնկեց զատ, ամեն ծանր յանցանքի համար, այս ազատագրեալ սեւամորթք ոչ թէ հասարակ դատարանաց, այլ զինուորական ատենից իրաւասութեան ենթարկեալ են։

Օրէնքը սահմանած է նաև այս ստրկաց մինչև 1888 ստանալիք թոշակն, որ ամիսը 15 էն մինչև 25 ֆրանք աւելի չպիտի լինի, մինչդեռ ազատ աշխատողն ստէպ 100—150 ֆրանք կը շահի։ Այս դըժբախտ սեւամորթք արժանի էին լաւագոյն բախտի մը, որովհետև սպանիական իշխանութեանց թշնամութիւն չեն ցուցած, Սպանիայէն բաժնուելու համար հանուած յուզման չեն մասնակցած, և անտառաց ու լերանց մէջ ստէպ կազմուած ապստամբաց խումբերուն մէջ, որք թիւագոյն կամ ազատածին սեւամորթ Քուպացիներէն կը բաղկանան, քիչ անգամ տեսնուած են այս ստրուկ սեւամորթները։

Թուն կ'ըսէ թէ Անդիլեան կղզեաց մէջ սպանիական տիրապետութեան դէմ ճշմարիտ վտանգ յառաջ կուգայ գաղթականութեան գանձային ողբալի վիճակէն։ 1878ի քաղաքային պատերազմին վերջանալէն ի վեր, Քուպա տարին 110—120 միլիոն ֆրանքէն աւելի չէ արտադրած, մինչդեռ Սպանիոյ կեդրոնական կառավարութիւնն այդ գաղթականութիւնը պարտաւորած է 170 էն 210 միլիոն ֆրանք ծախք ընելու։ Ուստի, Քուպայի գանձը միշտ բաց ունեցած է, և երերուն մեծաքանակ պարտք մը, և այնչափ նեղուած է որ, կ'ըսէ Թուն, քաղաքային պաշտօնատարք և զինուորք իրենց սպայներով շատ անգամ 6 կամ 8 ամիս կ'սպասեն իրենց թոշակներն ու ռոճիներն ստանալու։

Քուպայի եկամտից կալ[illegible]գոյն աղբիւրն եղած է միշ[illegible]սը, բայց անվերջանալի [illegible]նութեանց ու զեղծմանց [illegible]ռաւ, մաքսը մի մեծ [illegible]տուած է թէ՛ վաճառական և թէ՛ տերութեան գանձ[illegible]տի, Քուպացիք տնտեսակ[illegible]ձային և վարչական բարե[illegible]մը կը խնդրեն։ Կը պահանջեն որ նուազեցուին վարչական անօգուտ ծախքերը, զորս ընել հարկ կը լինի՝ բոլորն ալ Սպանիայէն բերել տրուած պաշտօնատարներու լեգէոն մը պահպանելու համար, ինչպէս նաև 30,000 զօրաց բանակ մը։ Քուպացիք կը պահանջեն որ Մադրիտի կառավարութիւնը միայն իրենց վրայ չթողու այն քաղաքային պատերազմաց ծախքերն, որք իրենց երկիրն աւերած են։

Քուպայի մէջ բոլոր կուսակցութիւնք միաձայնութեամբ կը բողոքեն նաև մաքսային դրութեան դէմ, որ առեւտրական զարգացումը կ'արգիլէ՝ տարին 3—4 միլիոն ֆրանք մաքս հաստատելով բնիկ արտադրութեանց արտածութեան դէմ, և պաշտպանողական մաքսերու միջոցաւ նպաստաւորելով բուն իսկ մայր-հայրենեաց հողագործական արտադրութեանց ի Քուպա ներմուծումը, այնպէս որ Քուպայի առեւտրական բոլոր յարաբերութիւնները Միացեալ Նահանգաց հետ՝ կարի յոյժ վտանգ[illegible]

Մադրիտի մէջ կարե[illegible] չեն տար այս հիմնաւոր[illegible] տանց։ Այս յայտնի զ[illegible] բարենորոգել՝ յայտ սպանի[illegible] կառավարութեան միջոց մը կը թուի տակաւ առ տակաւ Քուպայի ինքնօրինութիւնն հաստատելու։ Կը վախցուի թէ մի՛ գուցէ Քուպա կղզին օր մը քանատայի կամ Աւստրալիոյ անգլիական գաղթականութեանց օրինակին հետեւի։ Բայց քանի որ իրաց ներկայ վիճակը պահուի, այդ բանն վաղ կամ ա[illegible]նագան տեղի պիտի ունենայ ստուգապէս։ «Այսօր իսկ, կ'ըսէ Թուն, ժամանակ կայ դեռ ջնջելու այն չարժումն, որ Քուպային Սպանիայէն բաժանումը կ'ուզէ, և միայն Ակուէրրոյի ծովահէնաց արշաւանքը չէրնար կրակ տալ վառոդին։ Բայց եթէ վարչական բարենորոգումնք ի գործ չդրուին Քուպայի մէջ, եթէ գանձային հանրօգուտ փոփոխումներ չորոյուին, եթէ մաքսատուքերն ալ այնպիսի կերպով չբարեփոխուին որ Քուպայի պէս հողագործական երկիր մը ազատ-փոխանակութեան բարիքը վայելէ, յայնժամ կարի յոյժ հաւանական է որ Սպանիա, ինչպէս իւր ամերիկեան ուրիշ կարեւոր ստացուածները, նմանապէս «Անդիլեան Մարգարիտն» ալ ձեռքէ հանէ օր մը։»

Այս միևնոյն խնդրոյն վրայ, գործակալութիւնն հետեւագիրն հաղորդած է եւ՝ ն լրագրաց։

Մադրիտ, 13 ապրիլ։ Պատերազմի կառավարիչը կը ծանուցանէ թէ սպանիական զօրքերն են լաւ զինեալ 50 ազատ խմբի մը, որք կ'աշխատին փոխանակ Ակուէրրոյի մարդոց, և սաստիկ դիմադրութիւն ըրած են զօրաց։ բայց 36 մարդ սպանուած են, յորս կը գտնուի նաև հրոսապետն, և միւս ապստամբք գերի բռնուած են»։

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

Ալէքսանդրիա 18 ապրիլ։

Առողջապահական վարչութեան հաղորդած տեղեկութեանց նայելով, ի Կալկաթա վերջին չորս շաբաթներու մէջ քոլէրայէն մեռնողներուն թիւն այսպէս կը հաշուի։

Մարտ 22—132 մահ, մարտ 29—157 մահ, ապրիլ 5—117 մահ եւ ապրիլ 12 253 մահ։

Պասէնէն Սուէյշ հասնող Նիքկարվիլ շոգենաւին մէջ ճանրան երկու կասկածելի մահ պատահած են։ շոգենաւն եւս զրկուեցաւ ի Թոր։

Սուէյշ 18 ապրիլ։

Հնդկաստանէն եկող անգլիական Քրոօոտիլ անուն պատերազմական փոխաւին մէջ մարդ մը մեռաւ քոլերայէ։

Ալէքսանդրիա 19 ապրիլ։

Երայի կանոնական քարանթիակաթայէն, Պասէնէն եւ այս տեղերու մէջ գտնուող ծովերէն եկող ուղեւորաց եւ վաճառաց ի գործ կը դրուի։

Բրեդրսպուրգ 19 ապրիլ։

Ոյց կը պարտի թէ ծածուկ սոսկալիութեան գլուխ Սուէյքին գընդապետին սպանիչն՝ Տէկայէֆ երէկ բռնուեր է Օդէսայի մէջ։

Բեդրսպուրգի ժուրնալը կը հաստատէ թէ յեղափոխական կուսակցութիւնը գրեթէ իւր բոլոր ազդեցութիւնը կորուսած է Ռուսիոյ մէջ, եւ թէ կառավարութեան ազդութեան եւ Ռուսիոյ կանոնաւոր զարգացման վրայ վստահութիւնը ժամանակէ մ'ի վեր զօրացած է բոլոր ակմբոց մէջ։

Կը հերքուի այն լուրը թէ Մէրվի բնակիչներէն բազումք Աֆղանստան գաղթեր են։

Վիէննա 19 ապրիլ։

Պաշտօնական լրագիրը կը ծանուցանէ թէ 1131 հազարամեթրոյ նոր երկաթուղեաց գիծերէն 750 հազարամեթրն, որոց համար արտօնութիւնք տրուած էին 1882 եւ 1883 տարիներու մէջ, արդէն աւարտած են։

Ալէքսանդրիա 20 ապրիլ։

Առողջապահական վարչութեան հրատարակած տեղեկագրին նայելով, Պոմպայէն եկող անգլիական Քրոքոտիլ փոխադրանաւին մէջ՝ Սուէյշի ջրանցը մտնելէ յետոյ՝ մարդ մը քոլէրայէն բռնուեր է։ բայց յաջորդ օրն առողջացեր է։ Շոգենաւին մէջ գտնուող մարդոց առողջութիւնը լաւ է այժմ։ Քրոքոտիլ փոխադրանաւին մէջ Սուէյշի ջրանցը մտնելէ առաջ 1558 ուղեւորներէն 8ը սովորական հիւանդութեամբք մեռած էին։ իսկ Բոր-Սայիտ հասնելէ առաջ ալ ուղեւոր մը լերդատապէ մեռած էր։

Եգիպտոսի մէջ առողջական վիճակը բարւոք է։

Գահիրէ 20 ապրիլ։

Անգլիոյ դիւանագիտական գործակատար Սըր Ի. Պէյրինկ Լոնտրա կոչուած լինելով, յառաջիկայ երեքշաբթի օրը կը մեկնի Գահիրէէն ի Լոնտրա։

Փարիզ 20 ապրիլ։

Ռուսական նորընտիր դեսպան Պարոն Մոնրէնհայմ երէկ հանրապետութեան նախագահին ներկայեց իւր դեսպանական վկայագրերը։ Այս առթիւ բարեկամական խօսքեր փոխանակուեցան։ Պարոն Մոնրէնհայմ ըսաւ մանաւանդ, թէ՝ իւր նախորդին Օրլոֆ իշխանին աւանդութիւնները պիտի շարունակէ։

Գահիրէ 21 ապրիլ։

Քոլէրայի մերձեցման պատճառաւ, մեծ տերութեանց հիւպատոսներն հրաւէր կարդացին Նուպար փաշայի, որպէս զի առողջապահական կանոնագրոց ճշդիւ գործադրութեան վրայ հսկէ։

ՀԱՎԱՆԱՅԻՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Տեղական լրագրաց մէջ հրատարակեալ յօդուածոց ընթերցումն այնպէս կ'երեւի թէ կայսերական կառավարութիւնը՝ նախարարաց խորհրդոյ որոշմամբ, որ վերջ. Սուլթանին հրամանագրով վաւերացեալ է, հավանելներու դրութիւնը ջնջելով, դադրեցնել ուզած է պահանջատեարց տրուած փոխանակագրերու վճարումը։

Բայց կայսերական կառավարութիւնն երբէք չի կրնար ներել որ վճարումները դադրին, և այսպիսի խորհուրդ մը չէ ունեցած։ Կառավարութեան որոշումն և առաջադրած նպատակն յայտնի են։ Տըրուած որոշումն ոչ եւս հավանելներ տալ դաւառաց սնտուկներուն վրայ, և բոլոր հաւատարները կեդրոնացնել կայսերական գանձուն մէջ, պահանջատեարց վճարուելու համար, և այս որոշում եղած է անօգուտ ծախսից և ապօրէն դեղերու առաջքն առնելու համար։ Հավանելներու դրութեան պատճառաւ շարիքները ծանօթ են բոլոր աշխարհի, և լրագրութեան մէջ եղած գանգատներն ալ ասոր ապացոյց են։ Հետեւապէս, պաշտպանել իրաց վիճակ մը, որ ցարդ քընադատութեանց և գանգատանաց պատճառ եղած էր, անհամաձայն է հասարակութեան շահուց։

Լրագիրք ոմանք իրենց յօդուածոց մէջ կ'ըսեն թէ հավանելներու դրութեան ջնջումը կախում ունի տերութեան երերուն կամ շարժուն պարտուց կարգադրութենէն։ Շարժուն պարտուց և հավանելներու դրութեան միջև որ և է կապակցութիւն չկայ։ Այժմ էական բանը սա է որ կայսերական գանձը կարող լինի յետ այսորիկ ուզղակի և կանոնաւորապէս կարգադրել հանրային ծախքերն, որք ցարդ կը վճարուէին դաւառաց վրայ տրուած հավանելներով։

Ելմտական նախարարութեան բոլոր ջանքերը այս նպատակին հասնելու մէջ կը կեդրոնանան։ Գալով շարժուն պարտուց, Բ. Դուռն ամենէն առաջ և մանաւոր եղանակաւ մը կը զբաղի հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուլ՝ թէ՛ պահանջատեարց և թէ՛ կայսերական գանձուն շահուց համաձայն կարգադրութեան մը հասնելու համար։

Ելմտական նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ Բ. Դուռը սոյն պահուս կը քննէ արդարացի կարգադրութեան ծրագիր մը շարժուն պարտուց նկատմամբ, ծրագիր հիմնեալ այն տեղեկութեանց վրայ զորս ելմտական նախարարութիւնն ինքն հաղորդած է, համաձայն տերութեան ելմտացոյցն պահանջմանց։

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ

Խմբագրապետ Տէր,

Ձեր ընթերցողք կը յիշեն անչուշտ որ 6 ամիս առաջ անձամբ ուղեւորելով՝ հին եւ նուիրական երկրին գլխաւոր տեղեաց մանրաման տեղագրութիւնը կ'ընէի, ինչպէս նաև նկարագիրն բնիկ ժողովրդեան կենաց, զորս մօտէն չշօշափած էի, եւ որոց մեծագոյն մասն տակաւին լոյս տեսանելոյ բազդին չարժանացած՝ զայնս ընդհատելոյ տխուր հարկին մէջ գտնուեցայ, ինձմէ անկախ պատճառներէ պարտաւորեալ, որք տակաւին չեն վերացուած դժբաղդաբար, որպէս զի կարենամ Մասիսիդ 3540 թուոյն մէջ գրած ազգագրոյս համաձայն խոստումս կատարել, ի գոհացումն ընթերցողաց նոյնին վերաբերութեամբ ինձ ցոյց տուած անյագ փափաքանաց եւ ազգային սուրբ զգացմանցն, ի պանդումն իմ յատուկ բաղձանաց։ Առ այս յուսահատած չեմ բնաւ եւ առթի կ'սպասեմ։

Ներկայիս կը գամ կանխաւ իմ ջերմ շնորհակալիք Ձեզ յայտնել, որ թերթերնիդ միշտ բաց ըրած էք խնարհ գրչիս, որով պիտի տեղագրեմ այժմ զկալիպսոլիս եւ պահ մը օտար կլիմայի տակէն խօսիմ Մասիսիդ ուշիմ ընթերցողաց հետ (որոց մերձակայ ապագային ունիմ շատ ըսելիք), մանաւանդ նոցա ցոյց տալոյ նպատակաւ գանձային ողբալի վիճակէն։ 1878ի քաղաքային պատերազմին վերջանալէն ի վեր, Քուպա տարին 110—120 միլիոն ֆրանքէն աւելի չէ արտադրած, մինչդեռ Սպանիոյ կեդրոնական կառավարութիւնն այդ գաղթականութիւնը պարտաւորած է 170 էն 210 միլիոն ֆրանք ծախք ընելու։ Ուստի, Քուպայի գանձը միշտ բաց ունեցած է, և երերուն մեծաքանակ պարտք մը, և այնչափ նեղուած է որ, կ'ըսէ Թուն, քաղաքային պաշտօնատարք և զինուորք իրենց սպայներով շատ անգամ 6 կամ 8 ամիս կ'սպասեն իրենց թոշակներն ու ռոճիներն ստանալու։

Քուպայի եկամտից կալ[illegible]գոյն աղբիւրն եղած է միշ[illegible]սը, բայց անվերջանալի [illegible]նութեանց ու զեղծմանց [illegible]ռաւ, մաքսը մի մեծ [illegible]տուած է թէ՛ վաճառական և թէ՛ տերութեան գանձ[illegible]տի, Քուպացիք տնտեսակ[illegible]ձային և վարչական բարե[illegible]մը կը խնդրեն։ Կը պահանջեն որ նուազեցուին վարչական անօգուտ ծախքերը, զորս ընել հարկ կը լինի՝ բոլորն ալ Սպանիայէն բերել տրուած պաշտօնատարներու լեգէոն մը պահպանելու համար, ինչպէս նաև 30,000 զօրաց բանակ մը։ Քուպացիք կը պահանջեն որ Մադրիտի կառավարութիւնը միայն իրենց վրայ չթողու այն քաղաքային պատերազմաց ծախքերն, որք իրենց երկիրն աւերած են։

Քուպայի մէջ բոլոր կուսակցութիւնք միաձայնութեամբ կը բողոքեն նաև մաքսային դրութեան դէմ, որ առեւտրական զարգացումը կ'արգիլէ՝ տարին 3—4 միլիոն ֆրանք մաքս հաստատելով բնիկ արտադրութեանց արտածութեան դէմ, և պաշտպանողական մաքսերու միջոցաւ նպաստաւորելով բուն իսկ մայր-հայրենեաց հողագործական արտադրութեանց ի Քուպա ներմուծումը, այնպէս որ Քուպայի առեւտրական բոլոր յարաբերութիւնները Միացեալ Նահանգաց հետ՝ կարի յոյժ վտանգ[illegible]

Մադրիտի մէջ կարե[illegible] չեն տար այս հիմնաւոր[illegible] տանց։ Այս յայտնի զ[illegible] բարենորոգել՝ յայտ սպանի[illegible] կառավարութեան միջոց մը կը թուի տակաւ առ տակաւ Քուպայի ինքնօրինութիւնն հաստատելու։ Կը վախցուի թէ մի՛ գուցէ Քուպա կղզին օր մը քանատայի կամ Աւստրալիոյ անգլիական գաղթականութեանց օրինակին հետեւի։ Բայց քանի որ իրաց ներկայ վիճակը պահուի, այդ բանն վաղ կամ ա[illegible]նագան տեղի պիտի ունենայ ստուգապէս։ «Այսօր իսկ, կ'ըսէ Թուն, ժամանակ կայ դեռ ջնջելու այն չարժումն, որ Քուպային Սպանիայէն բաժանումը կ'ուզէ, և միայն Ակուէրրոյի ծովահէնաց արշաւանքը չէրնար կրակ տալ վառոդին։ Բայց եթէ վարչական բարենորոգումնք ի գործ չդրուին Քուպայի մէջ, եթէ գանձային հանրօգուտ փոփոխումներ չորոյուին, եթէ մաքսատուքերն ալ այնպիսի կերպով չբարեփոխուին որ Քուպայի պէս հողագործական երկիր մը ազատ-փոխանակութեան բարիքը վայելէ, յայնժամ կարի յոյժ հաւանական է որ Սպանիա, ինչպէս իւր ամերիկեան ուրիշ կարեւոր ստացուածները, նմանապէս «Անդիլեան Մարգարիտն» ալ ձեռքէ հանէ օր մը։»

Այս միևնոյն խնդրոյն վրայ, գործակալութիւնն հետեւագիրն հաղորդած է եւ՝ ն լրագրաց։

Մադրիտ, 13 ապրիլ։ Պատերազմի կառավարիչը կը ծանուցանէ թէ սպանիական զօրքերն են լաւ զինեալ 50 ազատ խմբի մը, որք կ'աշխատին փոխանակ Ակուէրրոյի մարդոց, և սաստիկ դիմադրութիւն ըրած են զօրաց։ բայց 36 մարդ սպանուած են, յորս կը գտնուի նաև հրոսապետն, և միւս ապստամբք գերի բռնուած են»։

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

Ալէքսանդրիա 18 ապրիլ։

Առողջապահական վարչութեան հաղորդած տեղեկութեանց նայելով, ի Կալկաթա վերջին չորս շաբաթներու մէջ քոլէրայէն մեռնողներուն թիւն այսպէս կը հաշուի։

Մարտ 22—132 մահ, մարտ 29—157 մահ, ապրիլ 5—117 մահ եւ ապրիլ 12 253 մահ։

Պասէնէն Սուէյշ հասնող Նիքկարվիլ շոգենաւին մէջ ճանրան երկու կասկածելի մահ պատահած են։ շոգենաւն եւս զրկուեցաւ ի Թոր։

Սուէյշ 18 ապրիլ։

Հնդկաստանէն եկող անգլիական Քրոօոտիլ անուն պատերազմական փոխաւին մէջ մարդ մը մեռաւ քոլերայէ։

Ալէքսանդրիա 19 ապրիլ։

Երայի կանոնական քարանթիակաթայէն, Պասէնէն եւ այս տեղերու մէջ գտնուող ծովերէն եկող ուղեւորաց եւ վաճառաց ի գործ կը դրուի։

Բրեդրսպուրգ 19 ապրիլ։

Ոյց կը պարտի թէ ծածուկ սոսկալիութեան գլուխ Սուէյքին գընդապետին սպանիչն՝ Տէկայէֆ երէկ բռնուեր է Օդէսայի մէջ։

Բեդրսպուրգի ժուրնալը կը հաստատէ թէ յեղափոխական կուսակցութիւնը գրեթէ իւր բոլոր ազդեցութիւնը կորուսած է Ռուսիոյ մէջ, եւ թէ կառավարութեան ազդութեան եւ Ռուսիոյ կանոնաւոր զարգացման վրայ վստահութիւնը ժամանակէ մ'ի վեր զօրացած է բոլոր ակմբոց մէջ։

Կը հերքուի այն լուրը թէ Մէրվի բնակիչներէն բազումք Աֆղանստան գաղթեր են։

Վիէննա 19 ապրիլ։

Պաշտօնական լրագիրը կը ծանուցանէ թէ 1131 հազարամեթրոյ նոր երկաթուղեաց գիծերէն 750 հազարամեթրն, որոց համար արտօնութիւնք տրուած էին 1882 եւ 1883 տարիներու մէջ, արդէն աւարտած են։

Ալէքսանդրիա 20 ապրիլ։

Առողջապահական վարչութեան հրատարակած տեղեկագրին նայելով, Պոմպայէն եկող անգլիական Քրոքոտիլ փոխադրանաւին մէջ՝ Սուէյշի ջրանցը մտնելէ յետոյ՝ մարդ մը քոլէրայէն բռնուեր է։ բայց յաջորդ օրն առողջացեր է։ Շոգենաւին մէջ գտնուող մարդոց առողջութիւնը լաւ է այժմ։ Քրոքոտիլ փոխադրանաւին մէջ Սուէյշի ջրանցը մտնելէ առաջ 1558 ուղեւորներէն 8ը սովորական հիւանդութեամբք մեռած էին։ իսկ Բոր-Սայիտ հասնելէ առաջ ալ ուղեւոր մը լերդատապէ մեռած էր։

Եգիպտոսի մէջ առողջական վիճակը բարւոք է։

Գահիրէ 20 ապրիլ։

Անգլիոյ դիւանագիտական գործակատար Սըր Ի. Պէյրինկ Լոնտրա կոչուած լինելով, յառաջիկայ երեքշաբթի օրը կը մեկնի Գահիրէէն ի Լոնտրա։

Փարիզ 20 ապրիլ։

Ռուսական նորընտիր դեսպան Պարոն Մոնրէնհայմ երէկ հանրապետութեան նախագահին ներկայեց իւր դեսպանական վկայագրերը։ Այս առթիւ բարեկամական խօսքեր փոխանակուեցան։ Պարոն Մոնրէնհայմ ըսաւ մանաւանդ, թէ՝ իւր նախորդին Օրլոֆ իշխանին աւանդութիւնները պիտի շարունակէ։

Գահիրէ 21 ապրիլ։

Քոլէրայի մերձեցման պատճառաւ, մեծ տերութեանց հիւպատոսներն հրաւէր կարդացին Նուպար փաշայի, որպէս զի առողջապահական կանոնագրոց ճշդիւ գործադրութեան վրայ հսկէ։

ՀԱՎԱՆԱՅԻՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Տեղական լրագրաց մէջ հրատարակեալ յօդուածոց ընթերցումն այնպէս կ'երեւի թէ կայսերական կառավարութիւնը՝ նախարարաց խորհրդոյ որոշմամբ, որ վերջ. Սուլթանին հրամանագրով վաւերացեալ է, հավանելներու դրութիւնը ջնջելով, դադրեցնել ուզած է պահանջատեարց տրուած փոխանակագրերու վճարումը։

Բայց կայսերական կառավարութիւնն երբէք չի կրնար ներել որ վճարումները դադրին, և այսպիսի խորհուրդ մը չէ ունեցած։ Կառավարութեան որոշումն և առաջադրած նպատակն յայտնի են։ Տըրուած որոշումն ոչ եւս հավանելներ տալ դաւառաց սնտուկներուն վրայ, և բոլոր հաւատարները կեդրոնացնել կայսերական գանձուն մէջ, պահանջատեարց վճարուելու համար, և այս որոշում եղած է անօգուտ ծախսից և ապօրէն դեղերու առաջքն առնելու համար։ Հավանելներու դրութեան պատճառաւ շարիքները ծանօթ են բոլոր աշխարհի, և լրագրութեան մէջ եղած գանգատներն ալ ասոր ապացոյց են։ Հետեւապէս, պաշտպանել իրաց վիճակ մը, որ ցարդ քընադատութեանց և գանգատանաց պատճառ եղած էր, անհամաձայն է հասարակութեան շահուց։

Լրագիրք ոմանք իրենց յօդուածոց մէջ կ'ըսեն թէ հավանելներու դրութեան ջնջումը կախում ունի տերութեան երերուն կամ շարժուն պարտուց կարգադրութենէն։ Շարժուն պարտուց և հավանելներու դրութեան միջև որ և է կապակցութիւն չկայ։ Այժմ էական բանը սա է որ կայսերական գանձը կարող լինի յետ այսորիկ ուղղակի և կանոնաւորապէս կարգադրել հանրային ծախքերն, որք ցարդ կը վճարուէին դաւառաց վրայ տրուած հավանելներով։

Ելմտական նախարարութեան բոլոր ջանքերը այս նպատակին հասնելու մէջ կը կեդրոնանան։ Գալով շարժուն պարտուց, Բ. Դուռն ամենէն առաջ և մանաւոր եղանակաւ մը կը զբաղի հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուլ՝ թէ՛ պահանջատեարց և թէ՛ կայսերական գանձուն շահուց համաձայն կարգադրութեան մը հասնելու համար։

Ելմտական նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ Բ. Դուռը սոյն պահուս կը քննէ արդարացի կարգադրութեան ծրագիր մը շարժուն պարտուց նկատմամբ, ծրագիր հիմնեալ այն տեղեկութեանց վրայ զորս ելմտական նախարարութիւնն ինքն հաղորդած է, համաձայն տերութեան ելմտացոյցն պահանջմանց։

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ

(133)

ԷՔԹՈՐ ՄԱԼՈՑ

ԸՆՏԱՆԵԶՈՒՐԿ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

19.

ՄԱԹԻԱՅԻ ԿԱՍԿԱԾՆԵՐԸ

Ո՜րչափ սարսափելի էր ներկայն, ո՜րչափ զարհուրելի էր ապագայն։

«Մի՛ վախնար, քեզ չենք թողուր» ըսած էր ինձ Մաթիա. բայց ի՞նչ կրնար ընել Մաթիայի պէս տղայ մը. ի՞նչ կրնար ընել Պոպի պէս մարդ մը, եթէ ուզէր օգնել Մաթիայի։

Երբոր մեկը բանտարկուի, միակ հաստատուն գաղափար մը կ'ունենայ, այն է ազատիլ։

Ի՞նչպէս պիտի կրնային Մաթիա և Պոպ օգնել ինձ բանտէն ելնելու։

Պատուհանին քով երթալով զննեցի երկաթէ վանդակաձողերն որք իրարու մէջէ անցնելով, դուրսէն կը փակէին զայն, և քարին մէջ գամուած էին. պատերը զննեցի. մէկ մէթրի չափ հաստութիւն ունէին. գետինը խոշոր քարերով սալարկուած էր. դուռն երկաթէ տախտակով պատած էր։

Նորէն պատուհանը գնացի. երկար և նեղ բակի մը վրայ կը նայէր, որոյ ծայրը չորս մէթրի չափ բարձր պատով մը գոցուած էր։

Ցարակոյս չկար որ անհնար էր փախչիլ այսպիսի բանտէ մը, թէեւ անձնուէր բարեկամներ օգնէին։ Ի՞նչ կրնայ ընել բարեկամութեան անձնուիրութիւնն իրաց զօրութեան դէմ. անձնուիրութիւնը չկրնար պատերը ծակել։

Լսած էի թէ շատ բանտարկեալներ ամիսներով բանտին մէջ կը մնային առանց դատուելու կամ առանց հարցաքննուելու, որ մի և նոյն բանն էր ինձ համար, չէի գիտեր թէ Անգլիոյ մէջ մէկ կամ երկու օրէն աւելի չէը անցներ, բանտարկեալն անպատճառ դատաւորին առջեւ կ'ելնէր։

Այս խնդիր, զոր չէի կրնար լուծել, առաջին հարցումս եղաւ զոր ուղղեցի բանտապանին, որ չար մարդու մը երեւոյթ չունէր։ և պատասխանեց ինձ թէ անչուշտ հետեւեալ օրը դատաւորին պիտի ներկայանայի։

Բայց իմ հարցումէս թելադրուելով՝ նա ալ հարցում մ'ըրաւ ինձ։ Եւ որովհետեւ նա պատասխան տուած էր ինձ, արդարութիւն չէ՞ր որ ես ալ անոր պատասխանէի։

— Ի՞նչպէս մտաք եկեղեցին, հարցուց ինձ։

Այս ամբաստանութեան դէմ ուժգնապէս բողոքեցի՝ անմեղութիւնս յայտնելով. բայց նա ուսերը թոթուելով երեսս նայեցաւ. յետոյ, որովհետեւ կը շարունակէի կրկնել թէ ես եկեղեցին մտած չէի, դէպ ի դուռը գնաց և ինձ նայելով։

— Որչափ չարաճճի են այս Լոնտրայի տղայքն, ըսաւ կէս ձայնիւ։

Եւ դուրս ելաւ։

Այս խօսք ծանրապէս դպաւ ինձ. թէեւ այս մարդն իմ դատաւորս չէր, կ'ուզէի որ զիս անմեղ համարէր. ձայնէս, նայուածքէս, պէտք էր տեսնէր թէ յանցաւոր չէի ես։

Եթէ չկրցի զայն համոզել, կարելի պիտի լինէ՞ր ինձ համոզել դատաւորս. բարեբաղդաբար, վկայներ պիտի ունենայի, որք պիտի խօսէին ինձ համար. և եթէ դատաւորը չլսեր ինձ, գոնէ պիտի պարտաւորուէր լսել և հաւատալ այն վկայութեանց, որք զիս անպարտ պիտի հանէին։

Բայց այդ վկայութիւնք անպատճառ պէտք էին։

Պիտի կրնայի՞ ունենալ։

Բանտարկելոց վրայ լսած պատմութիւններէս մին՝ ինձ համար, բոլոր խնդիրն էր գիտնալ թէ ո՞րչափ ժամանակ պիտի մնայի բանտին մէջ, մինչեւ որ դատաւորին առջեւ ելնէի։

Կարելի պիտի լինէ՞ր ինձ ապացուցանել իմ անմեղութիւնս երբոր քաբի եկեղեցւոյն մէջ գտնուած էր։

Կարելի պիտի լինէ՞ր ինձ պաշտպանել զիս առանց յանցանքն անոնց վրայ ձգելու, զորս չէի ուզեր ամբաստանել։

Ամեն բան ասոր մէջ էր ինձ համար, և ասոր մէջ միայն կրնային Մաթիա և Պոպ օգնել ինձ. իրենց գործը պիտի լինէր վկայութիւններ գտնել հաստատելու համար թէ ես ժամ մէկը քառորդ անցած չէի կրնար Սուրբ Գէորգի եկեղեցին գտնուիլ. եթէ զայս ապացուցանէին՝ կրնայի ազատիլ հակառակ այն համբ վկայութեան, զոր Քաբի կուտար ինձ դէմ, և այս վկայութիւններն ալ կը թուէր ինձ թէ անհնարին չէր գտնել։

Ա՜հ, եթէ Մաթիայի ոտքը ճմրուած չլինէր, կրնար աշխատիլ ու գտնել. բայց իւր գտնուած վիճակին մէջ պիտի կրնա՞ր կառքէն դուրս ելնել, և եթէ չկրնար, Պոպ յանձն պիտի առնո՞ւր անոր տեղ աշխատիլ։

Այս տագնապալից մտածութիւններս չթողուցին ինձ

կան տեղւոյս Հայոց ծագումն, ազգային կեանքն ու կացութիւնն։

Մ. Կ. ՄԻՐՍԽՈՐԵԱՆ

31 մարտ 1884

ԹՐԱԿԻԱ

ՏԵՂԵՐԸ—ԲԻՆ ԿԱԼԻՊՈԼՈՅ (ԿԵԼԻՊՈԼԻ)

Եւրոպական Տաճկաստանի թրակիոյ վիճակի գլխաւոր քաղաքներէն մին է Կալիպոլիս, որ կը գտնուի դաւառին հարաւակողմն ու Պոլսոյ արեւմտահարաւն և անկէ շոգենաւու ընթացիք 10 ժամուան չափ հեռու Թերակղզի մի է գրեթէ երկնեայ։ բնական դիրքն է արեւելեան հիւսիսէն յարեւմտահարաւ ձգուած դէպ ի եգէական (յոնիական) ծով, որ հին յորջորջմամբ Հելլեսպոնտոս կոչուած նեղուցով (Տարտանելի նեղուց) կը միանայ Մարմարայի հետ։

Սոյն թերակղզւոյն ամենանեղ տեղը 1 ժամուան ճանապարհի լայնութիւն ունի, Պուլայիր ըսուած գիւղի մօտ. իսկ երկայնութիւնն 3 ժամէն աւելի կը հաշուի։ Տաճիկք տեղւոյս տիրապետութեան սկիզբներն ուղած են այդ պարանոց կարելով՝ Կալիպոլիս կանոնաւոր կղզի մ'ընել, սակայն գործն փոքր ինչ յառաջ տարուելէ յետոյ անյաջող եղած է, որոյ պատճառն ստուգիւ չգիտցուիր և այս մասին թէև կան այլ ընդ այլոյ աւանդութիւնք, սակայն անհաւատալի տեսակէն լինելով՝ ասա նչանակել աւելորդ սեպեցի։ Եթէ յիրաւի գործն ի կատար ելներ, եգէական ծովու «Սամոթրակէ» կոչուած ծոցը պիտի միանար Պրոպոնտոսի, այն է Մարմարայի հետ։

Կալիպոլիս Արեւելեան հիւսիսէն ցամաքին հետ կցուած է, իսկ միւս կողմերն եգէական ծովու և Տարտանելի (որ կ'անուանի նաև Չանաք-գալէի կամ Կելիպոլիի նեղուց) նեղուցի ջրերէն շրջապատեալ է ընդ մէջ Մարմարայի և Տարտանելի հիւսիսակողման։

Ծովեզերեայ քաղաքիս դիրքը բաւական բարձր է ծովու մակերեւոյթէն և գլխաւորաբար Արեւելեան հարաւային կողմերն, որք ամենազարմանալի և հետաքրքիր երեւոյթ մի կը ներկայացնեն ընդ եգէական տեսարանի մը, այնպէս որ բնական իրողութեանց սիրահար մարդոց մտաց մէջ հնութեան անորոշ և ամենանախնական թուական մը կը ծնի։ Սոյն կողմանց եզերքն ծովու երեսէն 20—25 մեթր բարձր են, որոնցմէ տեղ տեղ փըրթած և գլորուած են դէպ ի ծով հսկայ լեռնակարկառներ, որք գրեթէ ամբողջապէս խեցիներէ կը բաղկանան և բնութեան ձեռք՝ գերազոյն ճարտարապետութեամբ այդ ծովու յատակին վերաբերեալ կենդանեաց կեղեւները իրարու վերայ շարելով՝ հիանալի ներդաշնակութեամբ կարգադրած և ամրապնդած՝ անքակտելի այնպիսի շաղախներով, որ այժմեան արհեստից մէջ տակաւին անուն չունին։ ի շինութիւն բնակութեանց կը գործածուին այդ խեցեղեռնակք։ Ամա ահա հետամուտ տեսանողի աչքին, մտաց և մանաւանդ երեւակայութեան առջեւ, որպէս յիշեցի, կը պատկերանայ անհնարութեան և աշխարհիս ստեղծագործութեան մասին յաւիտենական անորոշութիւն մը և պահ մի շուարած ինքնաբերաբար կը մղուի երկ մը դանելոյ, սակայն որոշակի եզրակացութեան մը հասնելն անկարելի կը թուի։ միայն թէ կրնայ մակաբերուիլ որ ծովն երբեմն նոյն բարձրութեամբ եղած է և կամ աւելի հաւանականագոյնն՝ նախնական ժամանակաց մէջ հրաբուխներու արգիւնք եղած լինին ծովու յատակէն դուրս ժայթքած, որպէս և ամբողջ կալիպոլիս, որ հակըթաձև և բլուրի նման կը բարձրանայ, որոյ շրջապատն 1 1|2 ժամ է (միայն քաղաքի շրջապատն ըսել կ'ուզեմ)։

Քաղաքս ունի ամենապատուական կլիմայ և ասոր հակառակն ալ՝ իւր սակաւութեամբ հանդերձ։ Տեղւոյս օդն տարին 12 ամիս գրեթէ անհանդարտ է։ ընդարձակ հողերն քիչ արդասաւոր, և մանաւանդ ոչ վրան պէտք եղածին չափ քարինք թափել չգիտեն, որով բնութիւնն կը յամառի իւր արգանդբանալ և մարդոց համար բարիք արտադրել։

Առ հասարակ կը ցանեն ցորեան, գարի, բակլայ, եգիպտացորեն, շուշմայ (սուսամ), անիսոն, կտաւատ, վարսակ (եուլաֆ), քիչ քանակութեամբ կը ցանեն նաեւ ծխախոտ և բամպակ։

Խաղողի այգիներուն թիւն 600ի կը հասնի, որոց գինիներն թերեւս քրիստոնեայ բնակչաց անքաւական են։ սովորական ամեն տեսակ պըտուղներ կան, տեղւոյս սեպհն իւր առատութեամբ համբաւ ունի։

* * *

Ըստ նորագոյն հաշուոց Կալիպոլսոյ ընդհանուր բնակութեանց թիւն է 2113 տուն, որ կը բաղկանայ Հայ, Տաճիկ, Յոյն և Հրեայ տարբերէն որոնց վրայ թուոյ առաջնութեան կարգաւ խօսիմք։

Ա. Տաճիկ

Տեղւոյս թուրքերն 250 տուն են, որոց մէջ է նաեւ Խրիմու պատերազմի միջոցին ասա դաղթող 80 տան չափ թաթարաց բնակութեանց թիւն։

Սոքա կ'զբաղին գլխաւորաբար երկրագործութեամբ, նպարավաճառութեամբ և մասնաւոր առուտուրով՝ ինչպէս նաեւ նաւավարութեամբ, որ իւրեանց յատուկ է։ Նիւթական վիճակնին լաւ։

Թուրքերն գովելի ջանիք օր ըստ օրէ կրթական կողմերնին զարգացնելոյ վրայ կը գտնուին. այժմ ունին 3 վարժարան, յորոց երկուքն արական և մին իգական սեռին պատկանող։

Աղջկանց վարժարան անցեալ տարի շինուած է կանոնաւորապէս, ուր 60—65 անչափահաս թրքուհիք կուսանին յանձնուած երկու վարժուհեաց, յորոց մին յատկապէս Պոլսէն բերել տուած են, և միւսն տեղացի յառաջադէմ թրքուհեաց երիցագոյնն է։

Աշակերտուհիք կ'ուսանին նոյնպէս ձեռարուեստ, որ բաւական ծաղկեալ վիճակի հասած է։

Գալով արական սեռի վարժարանաց, ասոնցմէ առաջինն ուսումնարան է (ռիւշտիյէ), որոյ ուսանող աշակերտք տեղւոյ չգոյութեան պատճառաւ այժմ վարձեալ տան մը մէջ կը բնակին. ուսանողաց թիւն 60 ը կ'անցնի. երկրորդն է նախակրթարան (իպթիտայիյէ) ուր 100ի չափ մանուկներ կը գտնուին, որոց համար դպրոցական յատուկ շէնք մի շինելոյ խորհուրդ կը լինի և մի քանի ազնուական թուրքեր առ այս նիւթական մեծ զոհողութեանց յանձնառու եղած են։ Իսկ առաջնոյն, այն է ուսումնարանին համար, արդէն մի մեծ և եռայարկ շէնք կը պատրաստուի քաղաքապետութեան ջանիք, որ կեդրոնական Ռիւշտիյէ պիտի լինի, ուր ամէն ազգէ ուսանողք անխըտրաբար պիտի ընդունուին, որպէս կը խօսուի, վասն զի ընդհ. հասարակութեան դրամովը հիմնարկեալ կը թուի. 8 ամիս է որ շինութեան գործն փութով յառաջ կը տարուի ու աւարտմանն տակաւին երկու ամիս պէտք է։ Շէնքն յիրաւի տեսքով, ճարտարապետական ձեւով և դպրոցական յարմարութեամբ հաղուագիւտ է ու մեծութեամբ բաւական հսկայ։

* * *

Սոյն ուսումնարանին մօտ կը շինուի և աւարտման մօտ է, հասարակաց համար կաղարան մը, ուր պիտի դրուին ի կելիպոլի մտած կաղի բոլոր սնտուկներն. իւրաքանչիւր սնտուկ 1 դահեկան վարձք ունի, կ'ուզէ մէկ վայրկեան կեցած լինի, կ'ուզէ մէկ տարի, և վաճառականաց արդիւնեալ պիտի լինի իւրեանց խանութներու մէջ 1—2 սնտուկէն աւելի կաղ պահելը. եթէ անոնք սպառին, կրկին կարող են կաղարանէն ընդունիլ որոշեալ վարձքը վճարելով. ահա այս նոր կարգադրութենէն գոյացած հասոյթէն յիշեալ ուսումնարանի շինութեան ծախքն (2000 ոսկւոյ մօտ) հոգալէն ետք՝ այնուհետեւ չարունակելի եկամուտն կրկին պիտի յատկանայ վարժարանի դասատուաց ամսաթոշակաց վճարման։

Ահա այսպէս կելիպոլիոյ Թուրքերը քիչ ատենէն պիտի ունենան մի օրինաւոր ուսումնարան վայելուչ և օդաւէտ և մի նախակրթարան ընդ որս արդէն ունին աղջկանց վարժարան մը։

Քանի՞ փափաքելի է որ ամեն տեղ եւս մեր Թուրք դրացիներն այսպիսի նախանձելի ուսումնասիրութեամբ հետամուտ լինէին և ժամանակիս ոգւոյն և պահանջմանց համաձայն իրենց կրթական գործին ուղղութիւն մը տալով՝ յառաջ մղէին զայն ի պարծանս Օսմանեան մեծազօր գահուն, և ի պսակ իւր այժմեան լուսամիտ գահակալի դնահատելի փափաքանաց։

* * *

Տեղւոյս Թուրքերն ունին իրենց համար բազմաթիւ նուիրական համարուած վայրեր, որոնցմէ ամենանշանաւորն է «Եաղըճը զամէ» ի դամբարանն որոյ վրայ յատուկ շէնք կառուցած և իրենց ուխտատեղի ըրած են։

Ցաճկաց՝ Հայոցս, ինչպէս և այլ ազգաց հետ ունեցած յարաբերութիւնն նշանակութեան արժանի մեղմ է. այս քաղցր յարաբերութիւնն անուշտ տեղւոյս խոհեմ կառավարիչ Նուրի պէյի իմաստուն աշխարհավարութեան արդիւնքն է։

(Շարունակելի)

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱԶԳԱՑՆՈՑ ՎԻՃԱԿԸ

Մարսիլիա 9 ապրիլ 1884

. . . Խմբագիր Տէր,

Եթէ հաճիք Ձեր պատուական լրագրոյն մէջ անկիւն մը չնորհել ինձ, կը փափաքիմ երբեմն տեղեկութիւններ տալ Մարսիլիոյ Հայ գաղթականութեան վերաբերմամբ։

Այս նամակիս նիւթը պիտի ըլլայ տպրիլ 6ին գումարուած ընդհ. ժողովոյ նկարագրութիւնը, ուր յուզուեցան հոգաբարձութեան 1883 յունվ. 1էն մինչև ներկայ տարւոյս մարտ 31ի համարատուութեան, Մատուռի տեղափոխման, փարիզի Ուսումն. ընկերութեան նպաստ ընձեռելու, Մարսիլիոյ մէջ Հայ ընթերցարան մը ունենալու և ներկայ հոգաբարձութեան հրաժարականի խնդիրները։

Ժողովին Ատենապետութիւնը Տիար Յ. Սելեանի և Ատենադպրութիւնը Տիար Տ. Մանուկեանի յանձնուած լինելով, ժամը 3 1|2ին (ըստ Եւրոպացւոց) ատեանը բացուեցաւ։ Շատ ցաւալի էր դիտել թէ միայն 13 ազգայիններ ներկայ կը գտնուէին, մինչդեռ հոգաբարձութիւնը 37 անձանց հրաւիրագիր ղրկած էր։ Կրնայ ենթադրուիլ որ մի քանիներ ստիպողական պատճառներ ունէին բացակայութեան, բայց միւսներուն բացակայութիւնը պարզապէս անտարբերութեան արդիւնք էր։ չեմ գիտեր թէ ասոնք ինչպէս իրենց խիղճը հանդարտեցուցին տարին անգամ մը գումարուող Ազգ. ժողով մը ղրկելով իրենց ներկայութենէն, և այս կերպով իրենց ազգային պարտքն և իրաւունքը չյարգելով։

Պատ. հոգաբարձութեան համարատուութենէն երեւցաւ թէ 1883 յունվ. 1ին իւր պաշտօն ստանձնած ժամանակ մատրան պատրաստ դրամն էր 1800 ֆրանքի չափ, և իւր պաշտօնավարութեան միջոցին յունվ. 1էն դեկտ. 31 մէկ տարուան մէջ հետեւեալ եկամուտներն եղած են. 4415 ֆր. Մարսիլիաբնակ ազգայնոց տարեկան տուրքը, 700 ֆր. հիւր ազգայիններու կողմէն նուիրուած, 1350 ֆր. փարիզի ազգայնոց հանգանակութենէն գոյացած, 990 ֆր. այլ և այլ եկամուտ և 165 ֆր. մէկ տարուան տոկոս, ընդ ամենն 7620 ֆր.։ Ասոր փոխարէն մէկ տարուան ծախքն էր՝ քահանայի տարեկան թոշակ 2400 ֆր., մատրան տարեկան վարձք 800 ֆր., փարիզի հանգանակութեան համար քահանայի երթեւեկութեան և փարիզ բնակութեան ծախք 430 ֆր. և մատրան տարեկան մանր ծախքերը 493 ֆր. ընդ ամենը 4123 ֆր. զոր եկամուտն զեղչելով կը մնար զուտ հասոյթ 3497 ֆր. և ասոր վրայ աւելցնելով 83 յունվ. 1ին գտնուած 1800 ֆր. պատրաստ դրամը 84 յունվ. 1ին մատուռը կ'ունենար 5297 ֆր., և ներկայ տարւոյս մէջ մինչև 31 մարտ 170 ֆր. հասոյթ և 43 ֆր. տոկոսի փոխարէն, 210 ֆր. զանազան ծախք եղած և 800 ֆր. ալ ի հաշիւ քահանայի տրուած ըլլալով, մարտ 31ին ընդհանուր հաշուոց արդիւնքը կը յանգէր մատրան սնտուկին մէջ 4,500 ֆր. պատրաստ դրամ գտնուելուն։ Սոյն համարատուութեամբ Պատ. Հոգաբարձութիւնը ցոյց տուաւ թէ արդիւնաւոր պաշտօնավարութիւն մ'ունենայ։

Ներկայ էր և յօգուտ մատրան խրճիթ մտօք աշխատած, որով ընդհանուր գոհունակութեան և ջերմ չնորհակալութեան արժանացաւ։

Համարատուութենէն անմիջապէս վերջը, Պատ. Հոգաբարձութիւնը խնդիր մը առաջարկեց. այսինքն թէ յառաջիկայ մայիսին մատրան պարմանաժամը պիտի ըլլայ, արդեօք վերստին մի և նոյն յարիրը պարտ է վարձել թէ ոչ աւելի յարմարագոյն յարկ մը փոխադրել։ Այս խնդիր երկար վիճաբանութեան նիւթ եղաւ։ Նախ Տիար Քոչարեանց հարցուց թէ այս մասին Հոգաբարձութեան կարծիքն ինչ է, և թէ որոշում մը ունեցած է։ Տիար Յ. Սելեան Հոգաբարձութեան կողմէն խօսելով՝ պատասխանեց թէ իրենց արձանագրութեանց մէջ յարմարագոյն յարկ մը փոխադրելու որոշում մը ունին։ Ասկէ վերջը ներկայից կարծիքը հարցուելով, երեք գլխաւոր առաջարկութիւններ եղան. առաջինը Տիար Յ. Մանուկեանինն էր որ մատուռին խիստ նեղ և անյարմար դիրքը պատմելով՝ ըսաւ թէ քանի որ միակ Մարսիլիաբնակ Հայոց տարեկան տուրքը և փարիզէն գրեթէ ապահովուած հանգանակութեան արդիւնքը այժմեան ծախքէն 1,000 ֆրանքի չափ աւելի է, առանց հաշուելու պատահական եկամուտները և առանց դպչելու պատրաստ դրամին, ազգին պատիւը կը պահանջէ որ ի հարկին մինչև 700 ֆր. վարձքի համար աւելի վճարելով՝ յարմար տեղ մը փոխադրեմք մատուռը։ Տիար Հայրումեանց այսչափ յաւելումը շատ տեսնելով, առաջարկեց մինչև 400 ֆրանքի յաւելմամբ յարմարագոյն տեղ մը փնտռել։ Տիար Քոչարեանց դովելով հանդերձ մատրան յարմարագոյն վայր մը փոխադրման գաղափարը, կարծիք յայտնեց թէ պէտք է առ այժմ յետաձգել այս խնդիրը և ներկայ տարւոյն հանգանակութիւնը կատարելէ վերջ, եթէ եկամուտը համապատասխանելու ըլլայ, յայնժամ պէտք է ծախսուց յաւելման ձեռնարկել։ Այս երեք առաջարկութիւնք քուէի դրուեցան. Տ. Հայրումեանցի առաջարկը 1 քուէ միայն ստացաւ և Տ. Մանուկեանինը 6 քուէի դէմ 7 քուէով ընդունուեցաւ։

Երրորդ խնդրոյն գալով, Տ. Ատենապետը յայտնեց թէ փարիզի Ուսումնասիրաց ընկերութիւնը Մարսիլիոյ ազգայիններէն օգնութիւն կը խնդրէ և պէտք է այդ օգնութիւնը ընել իրենց, ընձեռելու միջոցները ժողովի որոշման թողլով։ Տիար Ս. Միրզաեանց առաջարկեց որ մատրան համար իւրաքանչիւրին վճարած տարեկան արաց վրայ 0/0 5 յաւելում մը ըլլայ և ասոր արդիւնքը յատկանայ յիշեալ ընկերութեան. այս առաջարկ միաձայն հաւանութեամբ ընդունուեցաւ։

Կարգը եկաւ ընթերցարանի խնդրոյն։ Տ. Ատենապետ յայտարարեց թէ բաւական ժամանակ է Մարսիլիոյ մէջ Հայ ընթերցարան մը ունենալու գաղափարը կայ. ասոր իրագործման համար անցեալները Հոգաբարձութիւնը հինգ հոգիի նամակ գրեց որ յանձնաժողով մը կազմելով սոյն գործն առաջ տանին։ Ասոնցմէ Տ. Մաթիկեան զբաղմանց պատճառաւ հրաժարական գրած էր. Տ. Քամալեանց թէպէտ կանոնաւոր հրաժարական մը չղրկեց, բայց չէր ուզեր սոյն պաշտօնն ստանձնել. մնացեալ երեքը Տ. Տ. Մ. Նորատունկեան, Սաթճեան և Կարապետ Գ. Կիւլպէնկեան՝ ի պատասխանի նամակ մը գրելով՝ գործին հանգամանքները բացատրած և սա եզրակացութեան հասած էին թէ յատուկ վայր մը (զի այժմեան մատուռը նեղ ըլլալուն, ընթերցարանի յարմար տեղ չունի) կանոնաւոր Հայ ընթերցարան մ'ունենալու համար առաջին տարին 2,200 ֆրանքի չափ և միւս տարիներ 1,500 ֆրանքի չափ ծախքի կարօտութիւն կայ, եթէ սոյն ծախքն հայթայթելու միջոցը գըտնուի, կրնայ սոյն գործն առաջ տարուիլ։ Այս խնդրոյ վրայ վիճաբանութեան հարկ չտեսնուեցաւ, քանի որ, ըսին, մատուռը պիտի փոխուի, կարելի է նորին մէջ Ընթերցարանի յարմար սենեակ մը կ'ունենանք և սենեակի վարձքէն ազատելով, չափաւոր ծախքով մը կարելի կ'ըլլայ ընթերցարան մ'ալ ունենալ։

Սոյն խնդիրները վերջանալէ ետքը, Հոգաբարձութեան Ատենապետ Տիար Յ. Մանուկեան յայտարարեց թէ, թէև կը փափաքի մատրան համար ծառայել և թէ անպայտօն կերպով ալ իւր ձեռքէն եկածը պիտի ընէ, բայց անձնական տկարութեան պատճառաւ վերջնականապէս կը հրաժարի Հոգաբարձութենէն։ Տիար Հայրումեանց մեռնց յայտնեց թէ զբաղմանց պատճառաւ ինք արդէն իւր հրաժարականը մատուցած էր Հոգաբարձութեան և նոյնը կը կրկնէ ժողովին։ Այնուհետև Հոգաբարձութեան դանձապետ Տիար Յ. Սելեանի մի նամակը կարդացուեցաւ, որով չնորհակալութիւն յայտնելով մատրան սկիզբէն ի վեր իբր հոգաբարձու և իբր դանձապահ Հայ գաղթականութեան իրեն յայտնած վստահութեան համար, կ'ըսէր թէ իւր անձնական զբաղումներն այժմ անկարելի կ'ընեն սոյն պաշտօններէն ոչ մին և ոչ միւսը կատարել, որով անդառնալի կերպիւ կը հրաժարի, յայտարարելով թէ պատրաստ է իւր ըսած դանուած ստակը յանձնել ժողովին կողմէն որոշուած և ըստ կանոնի վաւերացուած դանձապետին կամ սեղանաւորին. և իւր նամակին մէջ իբր անձնական կարծիք սա եւս կը յաւելուր թէ աւելի օգտակար է ազգին գործերը միշտ քանի մը հոգիներու վրայ չձգել, այլ պէտք է որ գաղթականութեան բոլոր անդամները կարգաւ պաշտօն վարեն հոգաբարձութեան մէջ։

Անակնկալ կերպիւ հոգաբարձութեան յարուցած սոյն խնդիրը ամենուս ցաւ պատճառեց, և ժողովականք իրենց չնորհակալութիւնը կրկնելով աղաչեցին որ չարունակեն իւրեանց պաշտօնը, և եթէ իրենց հրաժարականին վրայ պնդել մը տադրած են, քանի որ այժմ մատրան փոխադրութեան խնդիր կայ, դէթ առ այժմ յետաձգեն և փոխադրութիւնը կատարուելէ վերջ յուզուի սոյն խնդիրը։ Ի պատասխանի Տեարք հոգաբարձուք պընդելով իրենց հրաժարականին վրայ՝ ըսին թէ այդ խնդիրը նոր կազմուելիք հոգաբարձութիւնն ալ կրնայ կարգադրել։ Ի վերջոյ դիտել տրուեցաւ Պատ. հոգաբարձութեան թէ այս ժողովի համար եկած հրաւիրագիրները օրակարգ չէին պարունակեր, որով շատեր այս խնդրոյն գոյութենէն անտեղեակ բացակայ գտնուած էին և ներկայից որոշմամբ սոյն խնդիրը վճռել անկարելի է։ ուստի հոգաբարձութիւնը զայս կարեւոր խնդիր օրակարգ ունենալով՝ յառաջիկայ կիւրակէ վերստին Ընդհ. ժողով հրաւիրէ և անդ յուզուի հրաժարականի խնդիրը։ Տեարք երեսփոխանք համակերպելով սոյն որոշման՝ ատեանը գոցուեցաւ ժամը 6ին։

Իբր յաւելուած նամակիս աւելորդ չեմ համարիր յայտնել թէ Ամեն, Ներսէս Սրբազան Հօր պատուական անունը կաթողիկոսական ընտրելեաց գլուխը տեսնելով, Մարսիլիոյ բոլոր Հայ գաղթականութիւնն անհուն ուրախութիւն զգաց և անհամբերութեամբ կ'սպասէ Ներսէս Շնորհալւոյ ամենաարժանաւոր յաջորդը Հայրապետական դահուն վրայ տեսնելու ժամուն։

Առ այժմ ընդունիլ հաճեցէք, . . . խմբագրապետ, իմ խորին մեծարանքներս։ Կ.

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ

ԴԱՍ Ժ.

ԿՈՒԹՔ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԲԵՐԻՑ

Բա— ՀԷ ՀԷՆ ԳՈՌԿ մը քա—ծանել, այլ ՀԷԿՆԱԼԸ—Ի ՆԱԼ ՀԱՅՆ ԳՈՐԾԱԾՈՒԼԻԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏԱԼ։

ԿՈՒԹՔ

Հողերու արտադրած բերքն քաղելու գործողութիւնը կութք կ'անուանուի։ Բոյսերն իրենց կթոց նկատմամբ չորս կարգի կրնամք բաժնել։

1. Մարգագետիններու (բնական թէ արհեստական) կութքն հայոց կ'անուանուի։

2. Ցորենազգիներուն (ցորեան, գարի, հաճար, վարսակ, սեւ ցորեան եւն) հունդ։

3. Արմատներու եւ արմատանման-ներու կութքն (ճակնդեղ, ատեպղին, չողգամ, գետնախնձոր եւն) գործողութիւնը խը—ՃՃ (առաչաժ) կ'անուանուի։

4. Վերջապէս այն ամեն բուսոց որոց զանազան մասերն միայն կ'ընտրուին (ինչպէս ծխախոտի տերեւներն, հմուլի կոնգոմերն (գօն), քրքումի ծաղկանց միայն ծեղերն), կութքն հա—տոմ կ'անուանուի։ Քննեմք ամեն մէկուն գործադրութեան ժամանակն եւ եղանակն։

ՔԱՂՈՑ։—Մարգագետիններու խոտերը կը քաղուն, երբ սկսին ծաղկիլ։ ընդհանրապէս մարգագետինները կըտրելէ վերջ՝ կրկին անգամ աճելով կը ծաղկին եւ կը քաղուն. երբեմն մի եւ նոյն մարգագետինն 3–4 եւ նոյն իսկ մերթ 5 անգամ կը քաղուին, որպէս բնական մարգագետիններէ մի քանին։

Գարնան վերջերն, ամառն եւ աշնան սկիզբները խոտերը քաղելով՝ առանց չորցնելու կենդանեաց կուտան. իսկ մնացեալը չորցնելով՝ ձմեռուան համար կը պահեն.

Խոտերն ի սկզբան մանգաղով կը քաղէին, որոյ յաջորդեց գերանդին (ֆօ) որ տարածուած է ամեն ուրեք։ Երկրագործութեան բարգաւաճ երկիրներու մէջ քաղոցի ճիճիգ մեքենայներ ալ կը գործածեն, որք մէկ ժամէն երեք արտավարէն աւելի մարգագետին կըրնան քաղել. այս մեքենայի գինն 25 ոսկի է. լսեմ թէ օր մը մենք ալ զայն գործածելու վիճակին հասնինք։

Խոտերը ձմեռուան պահելու համար կարելէ վերջ լաւ մը հողին վրայ կը տարածեն որպէս զի չորնայ. մէկ երեսը չորնալէ վերջ՝ երեք ժանիներով (ֆուռչ) կը դարձնեն որպէս զի երկրորդ երեսն եւս չորնայ։ Այս գործողութեան համար մեքենայ մ'ալ կը գործածեն, որ խոտերն օդը կը նետէ եւ այսպէս վար իջնալով՝ թէ կը հովհրէ եւ թէ լաւ մը կը տարածէ. բայց այս եղանակաւ խոտերու տերեւները կը թափին. այս անտեղութեան համար քիչ գործածուած է։

Խոտերը չորնալէ վերջ՝ ձեռքի եւ կամ ճիճիգ տրմուղներու միջոցաւ կը հաւաքեն. այս վերջինն իւր արագութեամբն խիստ օգտակար է, եւ շատ գործածուած։ Խոտերը հաւաքելով փոքրիկ կոյտեր կը դնեն, եւ ապա կառքերու վրայ բառնալով ագարակի շտեմարանաց մէջ կ'ամբարեն. երբեմն դաշտերու մէջ մեծ կոյտեր ալ կը դնեն։

Սերմի համար մշակուած մարգագետիններն ուշ կը քաղեն, որպէս զի հատերը կազմուած ըլլայ։

ՀՈՒՆՔԻ։—Ցորենազգիները կը քաղեն երբ հասկերու մէջի հատերն սկսին կարծրանալ։ միշտ լաւ հասարուած է հատերը կազմուելէ քանի մ'օր առաջ հնձել. հատերը քանի մ'օրէն ինքնին կը կարծրանան. հնձելու ատեն հատերը չեն թափիր եւ թէ յարդն աւելի պտորժելի կ'ըլլայ կենդանեաց։ Հատերը սերմի գործածելու համար աւելի ուշ կը հնձեն։

Հնձելու համար ի սկզբան մանգաղ կը գործածէին մեր երկրի նման յետամնաց երկիրներու մէջ, եւ այս սովորութիւն դեռ կը տիրապետէ. մանգաղին յաջորդեց գերանդին, որ այժմ հանրացած է. Եւրոպայի մէջ հունձքի գերանդին իւր դանակին մակերեւոյթին զուգահեռական 3—4 ճանկեր ունի, որք կարուած հունձքը չեն թողուր գետին իյնալու եւ իւր հատերը թափելու. մեր երկրի մէջ հունձքի եւ քաղոցի գերանդիները դժբաղդաբար մի եւ նոյն են։

Այժմ հնձելու ճիճիգ մեքենայներն ընդհանրացած են յառաջադէմ աշխարհներու մէջ, որով մէկ ժամէն 5 արտավար գետին կրնայ հնձուիլ. այս մեքենայ ոչ միայն կը հնձէ, այլ նաեւ պրակի ձեւով հողին վրայ կը շարէ (գինն 50 ոսկի է)։ Կան նաեւ հնձող մեքենայներ որք հնձելէ վերջ խուրձ կը կապեն եւ զայն դաշտին վրայ կը ձգեն. այս վերջինները դեռ կատարեալ գործածուած չեն։

Քաղուելէ վերջ, պրակներն հողին վրայ կը թողուին մի քիչ ժամանակ, որպէս զի չորնան, ապա երկու երեք պրակ ի միասին բերուելով խուրձեր կը կազմուին։ Այս խուրձերով փոքրիկ կոյտեր կը շինեն. ապա այս կոյտեր կառքերու վրայ բառնալով՝ Եւրոպացիք չտեմարանը կը տանին հոն ձըմեռն հատերն յարգէն զատելու համար։ իսկ մեր երկրի մէջ ըստ օրինի կալ անուանեալ վայրը տանելով՝ հոն պարտին կոծնել, եւ ապա տաղանորդը վճարելէ վերջ ագարակ տանիլ։

ԽԼՈՒՄՆ։—Արմատներու եւ արմատանման բուսոց կութքի ժամանակն առաջիններու նման որոշ չէ. երբ ցուրտերը մերձենալով՝ տերեւներն սկսին խամրիլ, զայս կը խլեն։

Ճակնդեղ, ատեպղին, չողգամ եւ այլն ձեռքով կը քաղեն եւ տերեւները կարելով կոյտ կը դնեն։

Գետնախնձորն եւ հողին տակ աճող ուրիշ բոյսերը խլելու համար հողը կը բանան երկմանիքով, բահով եւ երբեմն արօրս գիւրութեամբ կը հաւաքեն. ուրիշ մասնաւոր արօր մ'ալ կայ որ ոչմիայն ակօսը կը բանայ, այլեւ գետ-

նախնձորները դուրս կը նետէ։ Վերջապէս հողէն հանելէ վերջ կոյտ կը դնեն եւ ապա կառքերով ագարակ կը տեղափոխեն եւ կամ դաշտերու մէջ գետնափոր, եւ կամ գետնի վրայ կոյտեր կը դնեն յարդով եւ ապա հողով կը ծածկեն մինչեւ որ գործածելու պէտքն ունենան։

ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ։ — Այս դասի ամէն մէկ բոյսի համար կուԹքի նշաններն կը տարբերին։ Ծխախոտի տերեւները կը ժողվեն, երբ սկսին խամրիլ։ Քրքումի ծաղկանց ծեղերը կը հաւաքեն երբ սկսին ծաղկիլ։ Հմուլի կոնգմերն կը հաւաքեն, երբ կազմուին եւ այլն, եւ այլն։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

1. Խոտերը կենդանեաց տալու եւ կամ ծախելու համար որ եւ է պատրաստութեան պէտք չունին։ Եթէ սերմի համար մշակած եմք, եւ կ'ուզեմք հատերն զատել, բաւ է զայն գաւազաններով ծեծել եւ կամ փայտի մը զարնել եւ երբեմն ցորենազգիներու պէս կը հատկահարեն կամ կ'երեսեն։

2. Հոնդէրոս հատիկն իրենց ծեղերէն զատելու համար մեր երկրի մէջ նալ անուանեալ մակերեւոյթի վրայ տարածելով անոր վրայէն բազմիցս կ'անցընեն կամ անուանեալ մի քառակուսի ծանր տախտակ, որոյ ստորին մակերեւոյթը կայծքարերով ծածկուած է։ սորա վրայ կը կենայ կամն առաջնորդողն։ կամն եղերէ կը քաշուի։ Այս եղանակաւ հատերու մէկ մասն հողին մէջ կը մտնայ, ծեղերը կը ջարդուին, յաջողակ հովի մը կ'սպասեն այս խառնուրդն օդը նետելով (երնել) հովի միջոցաւ հատերն յարդէն զատելու համար։ այս գործողութեամբ հատերու մի մասն կը կորսուի, մէկ կողմը կ'ուռնենան փոշիով, հողով եւ քարով լի հատեր։ իսկ միւս կողմն փոշելից ջարդուած յարդի կոյտ մը։

Հին ատեն Եւրոպայի մէջ կը գործածէին հատկահար զաւազաններ (ֆլէօ)։ հունձքերն մակերեւոյթի վրայ տարածելով կը ծեծէին, որպէս զի հատերը ծեղերէն զատուին։ այս գործին թէպէտ մեր գործածած միջոցէն ընտիր, բայց կ'սկսի գործածութենէ դադրիլ եւ որոյ արդէն յաջորդած են մասնաւոր հատկահար մեքենայներ։

Բաւ է հատկահար մեքենայներու բերանը չարունակ հունձքեր դնել։ նա ծեղերն առանց ջարդելու հատերէն կը զատէ, հատերը կը մաքրէ, կը զտէ։ գործաւոր մը ծեղերը խուրձ կապելով կը պարապի։

Հատկահար մեքենայները կրնան ըլալ ձեռամիդ, ձիամիդ եւ շոգեշարժ, որոց առաջինը միայն յարդը հատերէն կը զատէ (գինը 15–20 ոսկի է)։ իսկ միւսները բոլոր նկարագրածնիս կրնան ընել (ձիամիդներու գինն է 50էն 100 ոսկի)։ այս վերջիններն օրը 1 խորանարդ մէթրէն սկսեալ մինչեւ 3–4 խոր. մէթր ցորեան կրնան արտադրել։

Հոդերը ղրել։ — Մեր երկրի մէջ երնելով եւ մաղելով կը մաքրեն։ խոբէալէ (բառառ) անուամբ մի պարզ գործի այս գործողութիւն խիստ լաւ կերպով կրնայ կատարել (գինը 5էն 8 ոսկի է)։

Հատկազատ (թռիէօռ) անուն գործի մը հատերու խոշորներն, միջակներն եւ մանրները իրարմէ կրնայ զատել։

3. Արմատներն և եղէնդները (թիւպէոքիւլ) կենդանեաց տալու կամ ծախելու համար կը լուան։ սորոր համար մասնաւոր գործիներ ալ կան։

4. Բուսոց զանազան հաւաքեալ մասերը տարբեր եղանակներով կը պատրաստեն։ սա աւելի արհեստաւորութեան կը վերաբերի։

Ն. ՏԱՂԱՒԱՐԵԱՆ

Վերջ առաջին մասին

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ԱԶԴ

Թալատու Վարդ-Պատրիկեան վարժատան համար լաւ հայերէն և առաջին կարգի մաթեմատիկ գիտցող դասատու մը կը խնդրուի գոհացուցիչ ամսականաւ։

Ցանձնառուն պէտք է դիմել առ վարժապետեան էֆէնտի, ի վարժարան Կէտիկ փաշայի։

ԴԵՂԱՐԱՆ ԷՐՃԻԵԱՍ

ԵՒ ՁԿԱՆ ԻՒՂԻ ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ

Եէնի ճամի Բօսթանճէնէին դիմացը 12 Թուով Դեղարանն այս անգամ Դեղարան Էրճիեաս անունով կը շարունակուի։ ու մօտերս Նորվեկիայի ամենաընտիր ձկան իւղէն մեծ քանակութեամբ բերուած ըլլալով՝ օրապով ու տակառով կը ծախուի։ նաեւ այլ եւ այլ ընտիր քսենաքներ (ֆին շամանեք) հատով եւ մանուկով կը տրուի։

Ցիշեալ Դեղարանն ամեն օր Տօք։ Տաղերեան առտուները եւ Տօք։ Այվազեան էֆէնտին կէսօրէն մինչեւ իրիկուն կը գտնուին։ 35

ՊԱՊՐ ՍԷՐԱՍՔԷՐԻ

—o—

ԻԼԱՆ

Պալատ իսկէլէսինտէ պիր պապ քէպիր մաղազա իճարէ վիրիլէճէք։

Պալատ իսկէլէսինտէ գալաֆաթ մէյտանը, իճարէ վիրիլէճէք։

Պալատ իսկէլէսինտէ գահվէ տիւքքեանը, իճարէ վիրիլէճէք։

Իսկիւտարատա ուրապա վաբօրը իսկէլէսինտէ, պիր պապ քէպիր խան, իճարէ վիրիլէճէք։

Հօճա փաշա ճիվարընտա աթիք մաղազաթա զօքաղընտա 12 Նիւմէրօ իլէ մուրագգամ գարաղօլխանէ արասաը, սաթըլաճագ։

Նիզամիյէ խաղինէսինէ մէրպուԹ էմլաքտէն պալատէ մուհարրէր պէշ փարչասընտան տէօրտի միւնֆէրիտէն քիրայա վիրիլէճէկի վէ պիրի սաթըլաճագը ճիհէթլէ, պունլարա լիմալիպ օլանլարը 1300 սէնէսի Նիսանը 15 ինճի կիւնինէ գատար պապը վալայի։ էրասկէրի չիւպէյի մախսուսէսինէ միւրաճաաթլէ շարԹ-նամէսինի կէօրմէլէրի վէ պէհէր փազար իրլիէսի վէ փէնճէշնպիհ կիւնլէրի օլունճագ մէլզայիտէյի ալէնիյէտէ պուլունմալէրի իլան օլունուր։

3 Նիսան 1300 2

ՖՐԷՏ. ԼԷՅԼԱՆՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒ

Որ կանոնաւորապէս կը բռնի Լիվերբուլ եւ Աբերտէլէց գիծերս։

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ալճէրիան	2,500	Ֆինլենտ	3,700
Ալ Զատեան	2,500	Ֆլորիտեան	3,700
Անգլօ-զսկան	2,500	Ֆլորիտա	3 700
Սիլիեան	2,500	Իսպէրիան	5,500
Արապիան	3,700	Իլլէրիան	4,500
Պավարիան	6,000	Իսպրէսան	5,500
Պոլիկարպան	6,000	Լեսպան	2,200
Քարիլեան	800	Լիսոբոան	2,500
Սայրենեան	2,000	Լեսպոն	800
Տորոյ	700	Օբորնոյ	700
Էմբէրզ	3,700	Բիբոան	3,800
Ֆապեան	3,700	Վալենսիան	6,800
Ֆիլիբինեան	3,700	Վէրճինեան	6,800

Գլասկոյ շոգենաւը, նաւապետ Ռոբերթսոնկ, ընդհանուր վաճառքով ատ եկաւ Լիվերբուլէն, եւ ի մօտոյ նորէն Լիվերբուլ պիտի ուղեւորի Ալեքսանդրիոյ ճանապարհով։

Աֆրիկան շոգենաւը, ամսոյս 20 ին մայրաքաղաքս կ'սպասուի։

Շաբաթական շոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվերբուլի եւ Պոսդընի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեռագիր ստացաւ ուրիշ վաճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակագներով։

Ուղեւորներու համար ամեն դէպքերու կ'ընդայսոյ։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ԷՏՈՒԱՐԴ ԼԱՖՈՆԴԷՆ
Գործակալ
թիւ 34, 35, 36, Եէնի Միւլէթ խան, Ղալաթիա

Նաւատեարք, Պարոնայք Ֆրէտ. Լէյլանտ եւ ընկ. Լիվերբուլ

Գործակալներնիս

Կ. Պոլիս, Էտուարտ Լաֆոնդէն։
Ճիպրալտար, Պ. Պ. Քարվըր եղբարք։
Ալեքսանդրիա, Կ. Լ. Վասմանն եւ ընկ.
Մալտա, Ա. Մ. Մավրոկորտատոյ։
Շիրա, Ա. Մ. Մավրոկորտատոյ։
Զմիւռնիա, Պ Ուիդոլ եւ ընկ.

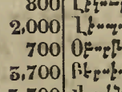

ՔԻԻՆԱՐՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒ

Որ ամեն տարի մ'անգամ կը բռնի Լիվերբուլ եւ Մէլբուրնի դէջ։

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Օրանիա	7,000	Մալիա	3,000
Ադելա	3,000	Մորաւիա	2,500
Ալբերտ	3,000	Նանի	2,500
Պոդնիա	4,600	Բալտիա	5,000
Պարավիա	3,800	Բարնիա	3,200
Պալտիկ	2,500	Բալտիա	3,000
Պրէնիզ Քոլի	1,200	Սեբիլիա	7,800
Սէգոնտիա	5,000	Սէրտիա	4,600
Քոտալանիա	4,700	Սարմիա	3,000
Շերզոսիլ	2,000	Սամարիա	3,000
Տիվերսա	2,500	Սիրան	3,000
Կուլիա	4,000	Թրիզիա	3,000
Քիսար	2,500	Թրինիտատ	2,500
Մարանա	3,000		

Քիսար շոգ. նաւապետ Ճոնէս. ատ հասաւ Լիվերբուլէն եւ ի մօտոյ վերստին Լիվերբուլ պիտի ուղեւորի։

Ստորագրեալս արտօնութիւն ունի ընդունող եւ վաճառք ընդունիլ նիւ Եորքի եւ Պոսդընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ-Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակագներով։

Դիմել առ
ԹՈՄԱՍ Զ. ՃՈԼԻ, Գործակատար.
թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան
Ղալաթիա։

ԵՐԹԵԻԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻՆՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ

Ընդ դէմ Անէլէս, Կ. Պոլսոյ և Օրթաքյ

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ ՈՐԴԻՔ ԵՒ ԸՆԿ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ալլանտ	2.000	Լէքսանդրա	4,500
Անդէլը	3.000	Մ-րինկ	4,300
Աբկիս	1,300	Մարսոպին	2,500
Պասսան	3,500	Միլը	2,000
Պորտոպիս	2,200	Նեբրա	2,000
Պրամլ	2,000	Օրեկլը	5,000
Գեորգ	2 600	Օրլանդա	3,000
Գուլիբոս	2,500	Օրտանդա	4,500
Գանդ	2,100	Օրտա	2,000
Գարդ	2,000	Բոլիվիա	1,200
Գոմ	2,700	Բուլերմ	3,200
Տիրա	2,500	Բանդեր	1,700
Տոմին	1,800	Քիրտ	2,800
Տրաս	2,600	Ռիլատ	4,400
Էրատ	2,600	Ռինալտ	3,200
Ֆուլտն	800	Ֆոլը	3,000
Ֆիրա	1,700	Ռոմանա	5,500
Ֆլանդրիա	1,600	Ռոմա	3,500
Կուլիա	5,500	Սուլբոն	4.000
Կիրան	2,200	Սուբիա	2,000
Կոլ	1,800	Սէլվիա	2,000
Կրանա	2,200	Սորենտա	4,500
Հանկ		Թասոս	1,200
Հերա	2,000	Թ. Ռիլսոն	3,000
Հիրուլա	3,000	Թիլեր	1,500
Հիմալեարդ	1,200	Թոլեռա	2,800
Ճիանա	2,500	Քանդրա	3,600
Քիլա	2,000	Եէրտա	3,600
Քոնա	2,200	Զեղրա	1,000
Լիա	2,000	Զերա	140

Թոլեռա շոգենաւն ապրիլ 5ին Օռէսա ուղեւորեցաւ։

Քանիս շոգենաւը, նաւ. Հորնսպի, ապրիլ 6ին Լոնտոնէն մեկնեցաւ Կ. Պոլսոյ եւ Օռէսայի համար, եւ ապրիլ 24ին մայրաքաղաքս կ'սպասուի։

Քանիս շոգենաւն ապրիլ 18ին Անգլիայէն մեկնելով մայրաքաղաքս պիտի գայ։

Ուղեւորներու համար ամեն դէպքերու կ'ընդայսոյ։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ՖՐԷՏԵՐԻՔ ՀԻԼՏ
Գործակալ
թիւ 17–18, Քիւչիւք Միլլէթ խան
Ղալաթիա։

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՎԵՐԲՈՒԼ ԵՒ ՄԷԼԲԷՐՆԻ ԴԷՋ ԲԵՌՆՈՂ ՇՈՒԵՆԱՒ

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քանիքոս	4,200	Ուլբրա	3,000
Ֆարա	4,000	Նեբրիս	3,000
Օսմանլի	4,000	Բերա	3,000
Սեսոստրիս	3,250	Ադրանդէ	1,700
Թիլպի	3,250	Լորենս	800
Մակդալ	3,250	Օլինդա	800
Նեբա	3,250	Սեռլ	750
Մարեմիզ	3,250		

Օսմանլի շոգենաւը, նաւ. Ուիլսոնա, ապրիլ 28ին Լիվերբուլէն ատ կ'սպասուի ընդհանուր վաճառքով։

Վերոյիշեալ շոգենաւք չքեղապէս յարդարուած են ճանապարհորդներու համար։
Դիմել առ Ֆ. Թ. ՈՒԻԹՈՒ եւ ԸՆԿ.
Գործակատար
Մէյմանլըգ սոգագ, Պոլիս
Ցնօրէնութիւն, Լիվերբուլ,
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ.
34, Ճէյմս Սքուիրէ, Լիվերբուլ

Գործակալներնիս

Ալեքսանդրիա	Ռ. Ճ. Մոս եւ Ընկ.
Պէրութ	Ց. Բաթթարաքի
Կ. Պոլիս	Ց. Վ. Ուիթոլ եւ Ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քալվերթ
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իմոս եւ Ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ Ընկ.
Իսքէնտերուն	Լէվի, Ֆրանք եւ Ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ռ. Ուիթալ եւ Ընկ.
Շիրա	Ն. Ռ. Բէզրոբուլոյ

ԲԱԲԱՅԱՆԻ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՎԵՐԲՈՒԼԻ, ՄԷԼԲԷՐՆԻՆԷ Լ Օրթաքյ
Դէջ՝ կանոնաւորապէս բռնող

ՇՈԳԵՆԱՒ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Այ Սոֆիա	3,000	Գրքս
Աբրապա	2,500	Ռոմբրա
Աբրոպա	2,500	Քրուիքշանք
Լոտանիա	2,500	Ուիլքս
Մարեմանիա	3,500	Մարշ
Բոսնիա	2,800	Ֆոթբրիճ

Այ Սոֆիա շոգենաւը, ապրիլ 28 ին Օռէսայէն ատ կ'սպասուի Լիվերբուլ երթալու համար։

Այս շոգենաւք կին ֆամբրներ ալ ունին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի համար։

Ամեն դիւրութիւն եւ հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։
Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ, ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ.
Գործակալք

Ն. ԲԱՔԷ ԷՆԷ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիայէ Բոնիէ դէջ՝ կանոնաւորապէս բռնող

Մեկնում Մարսիլիայէն ամեն տասն եւ հինգ օրն անգամ մը չորեքշաբթի օրերը։

Ուղղակի և արագ ուղեւորութիւն

Նաւուղղեալ, ուղեւորութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն

ԹԻՆԻՈԹԷ ԲԸՊՈՒԼ

Մոմհանէ փողոց, թիւ 141

ԱՅԷՐԻ ՎԻԿՕՐԸ եղական դարման է հերաց ամեն տեսակ դժուարութենանց և սոյն նպատակին համար ծախսուած ուրիշ բաղադրութիւններէ առաւել գոհ կ'ընէ գործածողները։ Մանաւանդ իգական սեռի գործածութենան համար անհրաժեշտ է այս, քան զի կ'առատացնէ ու մետաքսանման փայլուն և կակուղ կ'ընէ գլխու կարծր մազը։ Որ եւ է պատճառաւ գունաթափ եղածը անվրէպ իր նախկին գոյնին կը վերադարձնէ. անհաստատ մազը կը վերահաստատէ, թափածին տեղ նոր մազ կը բուսցնէ եթէ արմատը փճացած չէ քանզի բնութեան մէջ ոչինչ կարող է մազ բուսցնել երբ արմատը փճացած է)։ գլխուն ճերմակ թելերը չուտով կ'անհետացնէ։ Միով բանիւ բնական ու փայլուն մազի առատութեամբ գլխոյն զարդարելովը գործածողը խիստ վայելչագէմ կերպարանք մը կ'ստանայ։ Մայրաքաղաքիս մէջ և այլ տեղեր բազմաթիւ գործածողք այսպէս կը վկայեն։ Անուշահոտ ջուր մ'է, չէր կանանչ թուղթի մէջ ամփոփեալ։ դեղավաճառք և այլ շատեր կը ծախեն։ Այէրի Վիկօրը հարցնել պէտք է։ Գլխաւոր տեղն է Մինասեանի Ամերիկեան վաճառատունն Ի Ղալաթիա Կոստանդնուպոլսոյ։

Ֆրանսայէ և օտար երկիրներու ամեն հոտավաճառաց և վարսայարդարաց։

La VELOUTINE

Poudre de Riz spéciale
PRÉPARÉE AU BISMUTH
Par CHles FAY, Parfumeur
PARIS — 9, Rue de la Paix, 9 — PARIS

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITISH AND MERCANTILE
Insurance company

ՆՈՐԹՀ ՊՐԻԹԻԹԷՆ ԵՒ ՄԷՐՔԱՆԹԱՅԻ
Լոնդրայի և Էտինպուրկի ապահովութեան ընկերութիւն

	Անգլ. Լիր.
Արտօնեալ դրամագլուխ	3,000,000
Բաժանորդագրեալ »	2,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ	500,000
Պահեստի դրամ հըրդեհի պատահակա. նութեանց դէմ	1,274,661
Կեանքի պատահակա. նութեանց դէմ պահեստի դրամ	3,855,529
	5,630,190
Հրդեհի ճիւղէն հասոյթ 1882 տարւոյ	1,157,124
Կենաց ճիւղէն հասոյթ 1882 տարւոյն	484,798
	1,641,922

NORTHERN
Assurance company

ՆՈՐԹՀԸՐՆ

Լոնդրայի և Էտինպուրկի ապահովութեան ընկերութիւն

	Անգլ. Լիր.
Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	3,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ	300,000
Պահեստի դրամ հըրդեհի պատահակա. նութեանց դէմ	778,889
Կեանքի պատահականութեանց դէմ պահեստի դրամ	1,670,519
	2,749,408
Հրդեհի ճիւղէն հասոյթ 1882 տարւոյ	460,126
Կեանքի ճիւղէն հասոյթ 1882 տարւոյ	245,161
	705,287

Սարագրեալն իւր բազմաթիւ յաճախորդաց և քաղաքիս ընդհանուր յարգոյ հասարակութեան կը ծանուցանէ թէ ինքն վերոյիշեալ երկու ընկերութեանց միացեալ գործակատար ընտրուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը գտնուի, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանէ։

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց մէջ համեմատական բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան դիւրութեան աւելացնալովն՝ ընկերութիւնս ալ կրնայ աւելի մեծ ապահովութիւն բընդունելու իրեցինք ներկայացնել։

Գրեթէ ամեն կարգի վտանգաւոր ապահովութիւնք կրնան ընդունուիլ, ի չպէս Բերայի, Ղալաթիոյ և Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները, գիւղերն եւ գաւառները։

MARITIME
Insurance Cie limited of Liverpool
Capital Lt. 500,000

ՄԱՐԻԹԱՅՄ

Ծովային ապահովութեան ընկերութիւն

Դրամագլուխ 500,000 Անգլ. լիրա

Ցատրագրեալ, շոգենաւերու և առագաստանաւերու մէջի վաճառքներ՝ ու կարասիները խիստ օգտակար պայմաններով ապահովելու իշխանութիւն ստացած է ընկերութեան կողմէ։

Գիներուն եւ այլոց վրայ տեղեկութիւն ստանալ ուզողք պէտք է դիմեն Ղալաթա Քոմիսիոն խանի անկիւնը՝ երկաթէ կամուրջին վրայ նոյոյ սենեակն, առաջ Քոմիսիոն խանի անկիւնը՝ երկաթէ կամուրջին վրայ նոյոյ սենեակն, առ
Թարգմ. Ընդհ. Գործակատար ՅԻՆԷՆ Ընկերութեանց
ԳԱՌՆԻԿ Ց ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

—o—

ԴԵՂԱՐԱՆ

Պ. ԵՒ Հ. ՔԻՒԶԻՒՔԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Երկար ժամանակէ ի վեր՝ դեղավաճառութեան եւ դեղագործութեան ըզբաղելով՝ հասարակութիւնը գոհացնելու համար մեր ձեռքէն եկած ջանքը խնայած չըլլանիս յայտնի է մեր պատուարժան յաճախորդաց եւ բոլոր հասարակութեան։ Այս անգամ ալ, մեր յարգոյ յաճախորդաց դիւրութիւն մ'ըլալու համար, դեղարան մը բանալու փափաքելով, շատ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ Պոլսոյ Եէնի-Ճամի փողոցի 26 թիւ մթերանոցէն զատ՝ նոյնպէս կ. Պոլիս կամուրջին դիմացը 77 թիւ «Պ. եւ Հ. Քիւչիւքեան եղբարք» անուամբ դեղարան եւ մթերանոց (տէբոզիթօ) մ'ալ բացած ենք, ուր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ քիմիական բաղադրութիւններն ու զանազան դեղերը, մեծ խնամով շինուած, եւ ամենէն ընտիր տեսակները կը գտնուին։ Ասոնցմէ զատ ամեն ատեն գործածուած զանազան տեսակ գինի, աղնիւ ձկան իւղ, Նորվեգիոյ շօքոլա, քոնեաք եւ ուրիշ ըմպելիք միշտ կը գտնուին։ Եկած դեղագիրք իսկոյն թարմ դեղերով, եւ մեծ խնամով կը պատրաստուին։ Ասոնցմէ զատ դեղարանին վերնայարկը բժշկաց համար յատուկ տեղ որոշուած ըլլալով, հիւանդութեան մը համար բժշկի հետ խորհրդակցիլ ուզող անձինք, մեր դեղարանը գալով, ամեն կերպով օգուտ կը տեսնեն։

ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆ

ՁԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

բուսցնէ եթէ արմատը փճացած չէ քանզի բնութեան մէջ ոչինչ կարող է մազ բուսցնել երբ արմատը փճացած է)։ գլխուն ճերմակ թելերը չուտով կ'անհետացնէ։ Միով բանիւ բնական ու փայլուն մազի առատութեամբ գլխոյն զարդարելովը գործածողը խիստ վայելչագէմ կերպարանք մը կ'ստանայ։ Մայրաքաղաքիս մէջ և այլ տեղեր բազմաթիւ գործածողք այսպէս կը վկայեն։ Անուշահոտ ջուր մ'է, չէր կանանչ թուղթի մէջ ամփոփեալ։ դեղավաճառք և այլ շատեր կը ծախեն։ Այէրի Վիկօրը հարցնել պէտք է։ Գլխաւոր տեղն է Մինասեանի Ամերիկեան վաճառատունն Ի Ղալաթիա Կոստանդնուպոլսոյ։

VICHY

ՎԻՇԻ

ՎԻՇԻ-ԲԻՒՆ, Փարիզ 22 Գ-վ.
Մ՝ծ-ջիր.

PASTILLES DIGESTIVES. — Վիշիի աղբիւրներէն հանուած աղերէն շինուած։ Այս բասթիլներն ախորժահամ են և ստամոքսի թթութեանց և դժուարամարսութեանց դէմ շատ ազդու։

SEL DE VICHY POUR BAINS. — Բաղնիքի համար ծրար մը աղ բաւական է այն անձանց համար որք Վիշի չեն, կարող երթալ։

Կեղծերէն զգուշանալու համար պէտք է ԲԱՆՆԵՑՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ դրոշմը բոլոր արտադրութեանց վրայ փնտռել։

Գոլսոյ ամեն դեղագործաց և դեղավաճառաց քով կը գտնուի։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՑ ՓՈՂՈՑ

Ղալաթիա 11 ապրիլ

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
(Օսմ. ոսկին 100 դրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, դրչ.	110,10	ստ Անգլ. լիր.
Փարիզ 3 » Ֆր.	22,35	ստ Օսմ. լիր.

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմ. Ֆոնս. գոցուեցաւ	9,34
բացուեցաւ	9.35
կէս օրին	9.53 ½
Եգիպտ. միացեալ բաց. ոսկի	75, 5
Բուլգարիի երկաթուղի	47,50
	Անգլ. լիր
Օսմէրէք ճէնէրալ	4,10
» Օթոման	4
Կ. Պոլսոյ Պանքան	1,55
Քրէտիտ ժէնէրալ 6 %	Օսմ. լիր 7,15
Փոխ. 1863 (Մուլ.) 6 %	Ֆր. 65,
» 1865 » 6 %	60,
» 1869 (Բրնար) 6 %	49,
» 1872 (Պոն տիւ Թրէզոր)	18,
» 1873 (Բրնար) 6 %	44,
Լաւսանում	127
Թրամուայ Օսմ. լիր	294
Թղթադրամ »	1600
Հէվալէսիզ	12 ½
Բէրօր	72

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ
(Օսմ. ոսկին 100 դրուշ) Ղրչ

Անգղիական ոսկի	110 14
Գաղղիական »	87 54
Բոլ	90 12
Գրիմիզ	81 10
Գաւառոն Թուղթ (գաղիք)	882
» արծաթ (նոր)	89 15
Մէճիտիէի տարբերութիւն	103
Վենտոց	101
Հենգոց	102
Տէճ-ավ.	100

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՓՈՂՈՑ
Լոնտրա 22 ապրիլ

Անգղ. Ֆոնս.	102 7/16
Օսմ. »	9
Փոխ. 1865	11
» 1869	10
» 1871	68
» 1872	17
» 1873	3 7/8
» 1877	30
Պանք Օթոման	17
Ռուս. փոխ. 75ի	95 ¼
Եգիպտ. միացեալ	67 ¾
» արտօնաւոր	90 ½
Տայրա Սանիէ	65 ¼
Փոխ. Ռուշիլա	89 7/8
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ Փարիզ 22 ապրիլ	
Գաղղ. Ֆոնս. 3 0/0	77, 5
» » 4 ½ 0/0	108·22 ½
Օսմ. Ֆոնս.	9, 5
Փոխ. 1865 Ֆր.	55
» 1869	50
» 1873	45,
Օսմ. Երկաթուղի	47,62 ½
Պանք Օթոման (գ. կ.)	687,50
Քրէտիտ Լիոնէ (գ. կ.)	580
Ռուս. փոխ. 5 առ 0/0 (1877)	97 ¼
» » Արեւելեան	
Իտալ. Ֆոնս.	94 40
Եգիպտ. միացեալ	542,50
Փոխանակագիր Լոնտրայի վրայ Վիէննա 22 ապրիլ	28,18
	121,05
Փոխ. Լոնտրայի վրայ	22,70
Բուլգարիի երկաթուղի	
ԿԷՍ ՕՐ	5,07